

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Finanční zdraví a výkonnost vysokých škol ČR
Bc. Kateřina Zavřelová

Diplomová práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomiky a managementu
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina ZAVŘELOVÁ**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**

Název tématu: **Finanční zdraví a výkonnost vysokých škol ČR**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod, stanovení hypotézy práce
2. Vzdělání jako ekonomický produkt
3. Role lidského kapitálu ve znalostní společnosti
4. Změny v evropském vysokoškolském vzdělávání na přelomu století
5. Ekonomické subjekty poskytující terciární vzdělání a jejich financování v ČR
6. Posouzení finančního zdraví a výkonnosti vysokých škol ČR v oblasti vzdělávací činnosti
7. Závěr

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- [1] European Commission: Focus on the structure of higher education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process. Brussels: Eurydice, 2007
- [2] European Commission: Two decades of reform in higher education in Europe: 1980 onwards. Brussels: Eurydice, 2000
- [3] File, J. and Luijten-Lub, A.: Reflection on higher education policy across Europe. Enschede: Center for Higher Education and Policy Studies (CHEPS), 2006
- [4] Jackson P.M., Brown C.V.: Ekonomie veřejného sektoru. Praha: Eurlex Bohemia, 2003
- [5] Kraftová I.: Efektivnost veřejného sektoru regionu na mikroúrovni: modifikovaný model BAMF in 2nd Central European Conference in Regional Science - CERS. Košice: Technical University of Košice, 2007
- [6] OECD: Education at a Glance 2007: OECD Indicators. Paris, OECD 2007.
- [7] Streckova Y.: Teorie veřejného sektoru. Brno: Masarykova Univerzita, 1998
- [8] Šebková H.: Tertiary education in the Czech Republic : country background report for OECD thematic review of tertiary education. Prague: Centre for Higher Education Studies, 2006

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Ivana Kraftová, CSc.
Ústav ekonomiky a managementu

Datum zadání diplomové práce: 13. června 2008

Termín odevzdání diplomové práce: 1. května 2009

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 10. července 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30.4.2009

Bc. Kateřina Zavřelová

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní doc. Ing. Ivaně Kraftové, CSs., za odborné rady, návrhy, připomínky a metodické vedení práce, kterými mi pomáhala při zpracování této diplomové práce. Zároveň bych chtěla poděkovat za celkově velmi vstřícný přístup, podporu a neocenitelnou spolupráci.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za nekončící optimismus, trpělivost a podporu v průběhu celého mého studia.

Bc. Kateřina Zavřelová

SOUHRN

Tato diplomová práce se zabývá analýzou finančního zdraví a výkonnosti veřejných vysokých škol v ČR. Je rozdělena do 5 částí. Věnuje se vzdělání jako ekonomickému produktu, úloze školství v současné společnosti, efektivnosti vzdělávání a tzv. Bílé knize terciárního vzdělávání. Je vymezen pojem lidského kapitálu, jeho významnost a důležitost rozvoje. Pozornost je věnována Boloňskému procesu, Evropskému prostoru vysokoškolského vzdělávání, Evropskému výzkumnému prostoru a pojmu znalostní společnost. Jsou popsány jednak ekonomické subjekty poskytující terciární vzdělání, jednak úloha a podstata finanční analýzy. V práci je zpracována samotná finanční analýza 26 veřejných vysokých škol v ČR v období let 2005-2006 a posouzeno jejich finanční zdraví i s vazbou na některé další významné charakteristické ukazatele.

KLÍČOVÁ SLOVA

Terciární vzdělávání, efektivnost vzdělávání, lidský kapitál, znalostní společnost, Boloňský proces, finanční analýza, finanční zdraví vysokých škol, model BAMF 2007, výkonnost vysokých škol

TITLE

FINANCIAL HEALTH AND PERFORMANCE OF UNIVERSITIES IN THE CZECH REPUBLIC

ABSTRACT

This Thesis is dealing with the analysis of financial health and performance of public universities in the Czech Republic. It is divided into five general parts. It attends to education as an economic product, the role of the school systems in present society, the effectiveness of education and the so-called White paper of tertiary education. The idea of human capital is defined, its relevancy and the importance of its development. It attends to the Bologna process, the European Higher Education Area, the European Research Area and the concept of knowledge society. The economic subjects providing tertiary education, and the role and essence of financial analysis are described. In this thesis the financial analysis of twenty-six public universities in the Czech Republic in the years 2005-2006 is composed and it is consider their financial health with relation on another important typical indicators.

KEYWORDS

Tertiary education, effectiveness of education, human capital, knowledge society, Bologna process, financial analysis, financial welfare of public universities, model BAMF 2007, performance of public universities

Obsah

<i>Seznam grafů</i>	9
<i>Seznam tabulek</i>	9
<i>Seznam příloh</i>	9
<u>1 ÚVOD</u>	10
<u>2 VZDĚLÁNÍ JAKO EKONOMICKÝ STATEK</u>	13
2.1 ÚLOHA ŠKOLSTVÍ VE SPOLEČNOSTI	13
2.2 VYSOKÉ ŠKOLY A JEJICH POSTAVENÍ	14
2.2.1 ČLENĚNÍ VYSOKÝCH ŠKOL V ČR	16
2.3 EFEKTIVNOST VE ŠKOLSTVÍ	17
2.3.1 NEEFEKTIVNOST VEŘEJNÉHO SEKTORU	19
2.4 BÍLÁ KNIHA - NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	20
2.4.1 CO JE BÍLÁ KNIHA TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	20
2.4.2 DISKUSE NAD BÍLOU KNIHOU TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR	21
<u>3 ROLE LIDSKÉHO KAPITÁLU VE ZNALOSTNÍ SPOLEČNOSTI</u>	23
3.1 POJEM LIDSKÝ KAPITÁL	23
3.2 NÁVRATNOST INVESTIC DO LIDSKÉHO KAPITÁLU	24
3.3 VLIV VZDĚLÁNÍ NA ÚČAST NA TRHU PRÁCE	28
3.4 LIDSKÝ KAPITÁL A ZNALOSTNÍ SPOLEČNOST	30
<u>4 ZMĚNY V EVROPSKÉM VYSOKOŠKOLSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ NA PŘELOMU STOLETÍ</u>	33
4.1 BOLOŇSKÝ PROCES	33
4.1.1 EHEA A ERA	35
4.2 ÚČAST NA TERCIÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	36
<u>5 EKONOMICKÉ SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ TERCIÁRNÍ VZDĚLÁNÍ A JEJICH FINANCOVÁNÍ V ČR</u>	40
5.1 PODSTATA FINANČNÍ ANALÝZY VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL	41
5.1.1 INFORMAČNÍ ZDROJE PŘI ZPRACOVÁNÍ FINANČNÍ ANALÝZY	42
5.2 MODEL BAMF 2007	43

5.2.1	UKAZATEL LIKVIDITY	45
5.2.2	UKAZATEL AKTIVITY	45
5.2.3	UKAZATEL AUTARKIE	47
5.2.4	UKAZATEL VÝKONNOSTI	48
5.2.5	VÝNOSOVÝ VARIÁTOR	48
5.2.6	UKAZATEL RENTABILITY	49

6 POSOUZENÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ A VÝKONNOSTI VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČR V OBLASTI VZDĚLÁVACÍ ČINNOSTI **51**

6.1	HODNOCENÍ UKAZATELE LIKVIDITY VVŠ	52
6.2	HODNOCENÍ UKAZATELE AKTIVITY VVŠ	53
6.3	HODNOCENÍ UKAZATELE AUTARKIE VVŠ	54
6.4	HODNOCENÍ UKAZATELE VÝKONNOSTI VVŠ	55
6.5	HODNOCENÍ VÝNOSOVÉHO VARIÁTORU VVŠ	56
6.6	HODNOCENÍ UKAZATELE RENTABILITY VVŠ	57
6.7	MODEL BAMF 2007	58
6.7.1	MODEL BAMF 2007 BEZ UKAZATELE RZ	58
6.7.2	MODEL BAMF 2007 S UKAZATELEM RZ	61
6.8	CELKOVÉ STATISTICKÉ ÚDAJE	63
6.9	POSOUZENÍ VÝKONNOSTI VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČR	64
6.9.1	VÝKONNOSTNĚ-EFEKTIVNOSTNÍ PARAMETR	66

7 ZÁVĚR **69**

8 POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE **74**

SEZNAM GRAFŮ

GRAF 1 - MÍRY ZAMĚSTNANOSTI PODLE ÚROVNĚ DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ (2006).....	26
GRAF 2 - RELATIVNÍ PŘÍJMY ZE ZAMĚSTNÁNÍ (2006 NEBO POSLEDNÍ DOSTUPNÝ ROK)	29
GRAF 3 - POČTY POPRVÉ ZAPSANÝCH STUDENTŮ K VYSOKOŠKOLSKÉMU STUDIU – VYSOKÉ ŠKOLY V ČR	38
GRAF 4 - MÍRA VSTUPU DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ TYPU 5A (1995, 2000, 2006).....	39
GRAF 5- VÝSLEDKY HODNOCENÍ MODELU BAMF 2007 BEZ UKAZATELE RZ.....	60

SEZNAM TABULEK

TABULKA 1 - TABULKA ZDROJOVÝCH DAT	51
TABULKA 2 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ UKAZATELE LIKVIDITY	53
TABULKA 3 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ UKAZATELE AKTIVITY	54
TABULKA 4 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ UKAZATELE AUTARKIE	55
TABULKA 5 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ UKAZATELE VÝKONNOSTI	56
TABULKA 6 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ VÝNOSOVÉHO VARIÁTORU	57
TABULKA 7 - VÝSLEDEK HODNOCENÍ UKAZATELE RENTABILITY	58
TABULKA 8 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ MODELU BAMF 2007 BEZ UKAZATELE RZ	59
TABULKA 9 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ MODELU BAMF 2007 S UKAZATELEM RZ.....	62
TABULKA 10 - POROVNÁNÍ HODNOT MODELU BAMF 2007 S UKAZATELEM RZ A BEZ UKAZATELE RZ.....	62
TABULKA 11 - PRŮMĚRNÉ HODNOTY DÍLČÍCH UKAZATELŮ	63
TABULKA 13 - PODÍL VÝDAJŮ NA VÝZKUM A VÝVOJ NA CELKOVÝCH FINANČNÍCH PROSTŘEDCÍCH JEDNOTLIVÝCH VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČR	65
TABULKA 14 - VÝSLEDKY HODNOCENÍ VÝKONNOSTNĚ-EFEKTIVNOSTNÍHO PARAMETRU.....	67

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1 - PŘEHLED VEŘEJNÝCH, STÁTNÍCH A SOUKROMÝCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČR.....	78
PŘÍLOHA 2 - ZAŘAZENÍ VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ V ČR DO MEZINÁRODNÍ STANDARDNÍ KLASIFIKACE.....	81

1 ÚVOD

V dnešní době již není problematika vzdělanosti pouze otázkou gramotnosti či negramotnosti. Stále více se rozšiřují pojmy jako „znalostní ekonomika“, „znalostní společnost“ či „ekonomika tažená inovacemi“. Vzdělávací systémy jsou v popředí zájmů celé globalizované společnosti, ale i jednotlivých národních úrovní, jelikož úroveň vzdělanosti populace jednotlivých států jde ruku v ruce s ekonomickým růstem a celkovou hospodářskou prosperitou. Zároveň však úroveň vzdělání populace s sebou nese i řadu pozitivních externalit, jako například snižování kriminality, zlepšování péče o zdraví člověka, rozvoj kultury, či zvyšování konkurenceschopnosti apod.

Neustále se zvyšují požadavky na vzdělávací systémy, ať už se jedná o tradiční oblasti, jakými jsou kvalita, efektivnost, či rovnost příležitostí, ale i snaha o dosažení maximálního vzdělání, podpora inovací, kreativnosti, prosazování celoživotního vzdělávání. Zároveň dochází ke zvyšování konkurence mezi poskytovateli vzdělávání. Vzhledem k tomu, že poptávka po vzdělání je stále větší a náročnější, nutně dochází k diverzifikaci studijních programů. Snahou je také dosáhnout takového systému vzdělávání, který by více odpovídal poptávce pracovního trhu, vytvořit kvalitnější, flexibilnější a zároveň atraktivnější vzdělání.

V souvislosti s otázkou vzdělávání se stále častěji hovoří o velmi významném pojmu „lidský kapitál“ o jeho důležitosti a všeobecném významu investování do rozvoje lidí. K problematice lidského kapitálu, již bylo řečeno mnoho. Jednou z nejvýznamnějších osobností, která se věnovala zkoumání lidského kapitálu, je nositel Nobelovy ceny, Gary Stanley Becker, který ve svém díle „Human Capital“ propagoval studium otázky lidského kapitálu a významnost investic do jeho rozvoje. Další významnou osobností, zabývající se myšlenkami o lidském kapitálu byl Theodore William Schultz. Jedním z jeho nejvýznamnějších přínosů bylo dílo „Human Capital Theory“, která motivovala k investicím do vzdělání. Významností lidského kapitálu se zabývá i mezinárodní organizace OECD, která v roce 2007 vydala v rámci série knih OECD Insights, které se zaměřují na aktuální sociální a ekonomická témata, knihu „Human Capital: How what you know shapes your life“, kde se zaměřuje na hodnotu znalostí a dovedností v dnešní rychle se měnící době, a poukazuje na důležitost vzdělávání a investování do celoživotního vzdělání. V souvislosti s otázkou vzdělávání vydává OECD každoročně publikace, týkající se mezinárodního srovnání v oblasti školství „Education at a Glance“.

Samozřejmě i na úrovni České republiky je v současné době otázka vzdělanosti velmi diskutovaným tématem, vzhledem k zapojení ČR do Boloňského procesu i k připravovaným reformám v českém terciárním vzdělávání. Významnou osobností v oblasti terciárního vzdělávání je Ing. Helena Šebková, CSc., která se zabývá hodnocením kvality terciárního vzdělávání, terciárním vzděláváním v České republice. Podílela se také na zpracování publikace „Tertiary education in the Czech Republic. Country Background Report for OECD. Thematic Review of Tertiary Education“. Další významnou osobností je Prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc., který je uznávaným odborníkem, co se týče pedagogické teorie a výzkumu. Důležitým dílem v oblasti vzdělávání je publikace „Vzdělávání a školství ve světě. Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů.“, kde se zabývá srovnáváním českého školství se zahraničím, trendy a problémy v současném vzdělávání a hodnotí současné vzdělávací systémy v České republice a ve světě.

Jak je zřejmé, téma vzdělávání, lidského kapitálu a vzdělanosti obecně je velmi aktuální ať už na mezinárodní, tak i na národní úrovni. Tomuto tématu je věnována i tato diplomová práce, zaměřená na problematiku veřejných vysokých škol v České republice. Konkrétně se zabývá otázkou hodnocení finančního zdraví českých veřejných vysokých škol a jejich výkonností.

Cílem této práce je provést analýzu veřejných vysokých škol v České republice se zaměřením na hodnocení finančního zdraví pomocí zvoleného modelu a veřejné vysoké školy na základě analýzy klasifikovat. Stranou pozornosti nezůstane ani otázka výkonnosti veřejných vysokých škol a dosahovaný poměr finančních prostředků spojených se vzdělávací a vědecko-výzkumnou činností.

Předmětem verifikace budou tyto hypotézy:

- české veřejné vysoké školy jsou finančně zdravé, odchylka od referenční hodnoty ukazatele bonity nepřesahuje 5 procentních bodů;
- nižší odchylku od referenční hodnoty finančního zdraví mají veřejné vysoké školy s vysokou finanční výkonností, nebo ty, které mají vyrovnanější podíl finančních prostředků vázaných na obě základní činnosti - vzdělávací a výzkumnou;
- žádná z veřejných vysokých škol nedosahuje ztráty z hlavní činnosti.

Ke zkoumání výše stanovených hypotéz v této diplomové práci, bude využita zejména metoda finanční analýzy. Konkrétně se jedná o speciálně zkonstruovaný syntetický model BAMF 2007, který byl vytvořen pro posouzení bonity a efektivnosti neziskových organizací veřejného sektoru, tudíž je vhodný k použití pro veřejné vysoké školy v České republice. Jednotlivá data potřebná pro realizaci dané analýzy budou získávána z výročních zpráv o hospodaření jednotlivých 26 veřejných vysokých škol v ČR. Dále budou aplikovány metody kvalitativního rozboru dostupných pramenů, klasifikační analýza, metoda komparace a syntéza získaných poznatků.

2 VZDĚLÁNÍ JAKO EKONOMICKÝ STATEK

2.1 ÚLOHA ŠKOLSTVÍ VE SPOLEČNOSTI

Školství, jako jedno z významných odvětví veřejného sektoru, produkuje převážně veřejné statky, zásadním způsobem přispívá ke kultivaci lidského potenciálu.

Veřejný sektor je ta část národního hospodářství, kde se produkuje veřejné statky. Je to neziskový sektor financovaný z veřejných rozpočtů, který je řízen veřejnou správou a podléhá veřejné kontrole.¹

Vzdělávání je klasickým příkladem smíšených veřejných statků, které mají několik základních charakteristických rysů:

- **spotřeba je dělitelná mezi jednotlivce** – je možné přesně určit, jaký podíl mají jednotlivci na spotřebě daného statku. Tyto statky jsou poskytovány občanům za uživatelský poplatek, který je modifikován cenou.
- **kvalita spotřeby je vázána na kapacitu** – kvalita vzdělávání je stejná pro všechny studenty, ale pokud bude ve studijních kruzích příliš mnoho studentů, pak se bude kvalita vzdělávání úměrně snižovat s přibývajícím počtem studentů.
- **vyloučitelnost ze spotřeby** – je možné vyloučit uživatele ze spotřeby cenovým mechanismem. Zároveň lze vyloučit jednotlivce ze spotřeby, pokud neplatí uživatelský poplatek, aniž by tím vznikly neúměrné náklady.
- **spotřeba je fakultativní či přikázaná** - fakultativní spotřeba je založena na individuálních preferencích uživatelů. Tento druh spotřeby uplatňují studenti při rozhodování, zda využijí těchto produktů na středních, vyšších či vysokých školách. V případě, že spotřeba určitých statků je společností považována za všeobecně užitečnou, pak má společnost velký zájem o tuto spotřebu a přikazuje ji. Stát respektuje princip suverenity spotřebitele, ale existují určité případy, kdy stát má právo narušit princip suverenity spotřebitele a jistým způsobem usměrňovat spotřebu vybraných druhů statků. V oblasti školství se jedná o zajištění povinné školní docházky² po dobu 9 let, aby všem občanům bylo zajištěno základní vzdělání. Statky,

¹ Strecková, Y.: Teorie veřejného sektoru. Brno: Masarykova univerzita, 1998. Str. 23

² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

kteře jsou přikázány, označujeme jako upřednostněné statky, paternalistické statky či statky pod ochranou.

Pro tyto statky je tedy typickým jevem *externalita*. Vzdělání působí jako pozitivní externalita, z které plyne prospěch všem subjektům.³

Školství a jeho pojetí je součástí vzdělávací politiky každého státu. Každý stát má zájem na vysoké úrovni svého školství, jelikož úroveň jednotlivých škol má následně vliv na hospodářský, kulturní a sociální rozvoj dané země. Dobře vzdělaná populace je předpokladem pro současný ale i budoucí ekonomický a společenský rozvoj společnosti. Vzdělání lidí jsou předpokladem pro další hospodářský růst, snadnější adaptabilitu na měnící se poměry na trhu práce, snadnější ovládnutí nových a náročnějších technologií a zajištění kvalitní produkce.

Úroveň školství a vzdělání je vizitkou každého státu, kraje či obce. Investice do vzdělání je proto středem zájmů všech občanů a patří rozhodně mezi ty nejefektivnější. Společnost má mimořádný zájem na tom, aby děti i dospělí měli široký přístup ke vzdělávání všech stupňů.

Zásadním ekonomickým i společenským problémem ve školství a vzdělávání obecně je měření výstupů jako předpokladů pro poskytování příslušných zdrojů ať finančních nebo materiálních. Problém je exaktní měření velikosti poměru mezi výstupy a vstupy. Pro měření velikosti vstupů a dopadů do lidského kapitálu lze použít například metodu počtu studentů či metodu výše výdajů na příslušný druh vzdělávání. Ale ani jedna z uvedených metod není schopna zohlednit kvalitu výstupů ve vztahu k velikosti vstupů. Vzhledem k tomu, není snadné objektivně rozhodnout o alokaci příslušných zdrojů, které zajišťují existenci příslušných vzdělávacích zařízení v určitém místě a v určitém čase.

Mezi celosvětové priority ve vzdělávání patří zajištění přístupu ke vzdělávání, kdy i velmi vyspělé země se snaží o zvyšování účasti na všech úrovních vzdělávání přijímáním různých opatření.⁴

2.2 VYSOKÉ ŠKOLY A JEJICH POSTAVENÍ

Vzdělávání prochází v současnosti mohutným rozvojem. Často se mluví o tzv. *učící se společnosti* (learning society)⁵, ve které veškeré vzdělávání, ať už formální či neformální

³ Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance. Praha: Eurolex Bohemia, 1999. Str. 67-70, 84, 88, 90-91

⁴ Bílá kniha terciárního vzdělávání – První verze určená k veřejné diskusi. [online]. [2009-01-06]. c2006. Dostupné z [www: < http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse>](http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse)

nabývá stále větší důležitosti v životě lidí. Snahou všech zemí je vybudovat co nejdokonalejší vzdělávací systém, v rámci svých ekonomických možností, jako předpoklad k dalšímu rozvoji země. Z mezinárodního pohledu se přitom projevují dva trendy. Na jedné straně jde o výrazné směřování ke globalizaci ve vzdělávání. Do vzdělávací politiky a praxe ve školství vstupují určité společné způsoby uvažování a konkrétní inovace, jako zkušenost z jiných zemí. Dochází tedy k přebírání zkušeností a poznatků o vzdělávání. Na druhé straně se zachovává specifikum, jedinečnost a dílčí odlišnost jednotlivých vzdělávacích systémů ve světě, jelikož vzdělávací systém jsou silně závislé na historických, kulturních, náboženských a jiných tradicích, a měnit ustálená specifika je velmi obtížné.

Vysoké školy jsou nejvyšším článkem vzdělávací soustavy a vrcholnými centry vzdělanosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti.

Dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákona (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vysokých školách, je vysoká škola právnickou osobou uskutečňující akreditované studijní programy a programy celoživotního vzdělávání. Typy studijních programů jsou následující:

- **bakalářský** – zaměřený na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. Včetně praxe je standardní doba studia nejméně tři a nejvýš čtyři roky.
- **magisterský** – zaměřený na získávání teoretických poznatků založených na současném stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich uplatnění a na rozvoj schopností k tvůrčí činnosti. Standardní doba studia je nejméně jeden a nejvýše tři roky. V případě, že magisterský studijní program nenavazuje na bakalářský studijní program je standardní doba studia nejméně čtyři a nejvýše šest roků.
- **doktorský** – zaměřený na vědecké zkoumání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje na nezávislou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění. Standardní doba studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky.⁶

Velká část bakalářských programů má většinou povahu široce teoreticky zakotvených programů s akademickou orientací a je na ně pohlíženo jako na propedeutické přestupně

⁵ Průcha, J.: Vzdělávání a školství ve světě. Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. Praha: Portál, s.r.o., 1999. Str. 15-16

⁶ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákona (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů

navazujících magisterských programů. Je to důsledek formální implementace Boloňského procesu a nejasné pozice absolventů těchto programů na trhu práce. Cílem je tedy rozvíjení především klíčových schopností a kompetencí důležitých pro přímé pracovní uplatnění.

U magisterských a doktorských programů je situace odlišná. Je třeba zdůraznit jejich kvalitu, měřenou schopnostmi absolventů. Je proto nutné zvýšit zodpovědnosti jednotlivých institucí za znalosti, dovednosti a budoucí uplatnění absolventů a tomuto cíli podříditi jak specifikaci akreditačních procedur, tak finanční nástroje, které by zajišťovaly programy v požadované kvalitě.

V České republice došlo v průběhu posledních více než patnácti let k zásadním změnám v oblasti terciárního vzdělávání, které vedly k modernizaci a zvýšení celkové dynamiky rozvoje této oblasti. Na této skutečnosti má významný podíl implementace modelu strukturovaného vzdělávání v rámci Boloňského procesu, nárůst počtu přijatých uchazečů o studium, spolupráce se soukromým sektorem a provozování výzkumné a vývojové činnosti v rámci vysokých škol. I přesto je však český systém terciárního vzdělávání stále poněkud „unitární“ a není dostatečně flexibilní. Tento problém považují strategické dokumenty OECD za jednu z největších slabin celého evropského vysokého školství.⁷

2.2.1 Členění vysokých škol v ČR

Vysoké školy můžeme dělit podle typu studia do dvou skupin:

- **univerzitní** – může poskytovat všechny studijní programy a v souvislosti s tím i výzkumnou a vývojovou, uměleckou a další tvůrčí činnost.
- **neuniverzitní** – může uskutečňovat bakalářské a magisterské studijní programy a v souvislosti s tím i výzkumnou a vývojovou, uměleckou a další tvůrčí činnost. Na rozdíl od univerzitního typu vysokých škol se nedělí na fakulty.

Dále můžeme vysoké školy členit:

- **veřejné** – jsou zřizovány a zrušovány státem.
- **soukromé** – jsou právnické osoby sídlící v České republice, které jsou oprávněny působit jako soukromé vysoké školy na základě uděleného státního souhlasu, vydaného ministerstvem.
- **státní** – jsou dvě – Policejní akademie České republiky a Univerzita obrany.

⁷ Bílá kniha terciárního vzdělávání. [online]. [cit. 2009-01-15]. c2006. Dostupné z [www: <http://www.msmt.cz/bila-kniha>](http://www.msmt.cz/bila-kniha)

V současné době je v České republice 26 veřejných vysokých škol, z nichž 24 je univerzitního typu⁸. Soukromých vysokých škol v České republice v současnosti 45⁹.

Z dlouhodobého záměru pro oblast vysokých škol pro rok 2009¹⁰ vyplývá, že zásadním cílem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, dále jen MŠMT, je další zvyšování konkurenceschopnosti vysokých škol v národním ale i mezinárodním měřítku, stejně jako tomu bylo v předchozím období. Každá vysoká škola by se měla rozvíjet v těch činnostech, ve kterých vyniká a odstraňovat nedostatky, které oslabují její konkurenceschopnost. Soukromé vysoké školy by měli umět reagovat na potřeby uchazečů o vysokoškolské studium a doplnit mezery v nabídce studijních programů veřejných vysokých škol.

V probíhající reformě terciárního vzdělávání má ministerstvo za cíl podpořit dlouhodobě pozitivní trendy v této oblasti a zároveň podporovat nejdynamičtější vysoké školy v získání významného postavení v evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání (EHEA). Aktualizace dlouhodobého záměru 2009 tedy podporuje tři prioritní cíle:

- internacionalizaci,
- kvalitu a excelenci akademických činností,
- kulturu akademického života.

2.3 EFEKTIVNOST VE ŠKOLSTVÍ

Řada ekonomů se zabývá problémy souvisejícími s vyhodnocování kvality a efektivnosti vzdělávacích systémů. Je však zřejmé, že efektivnost vzdělávání není možné snadno vysvětlit pomocí jednoduchých kvantitativních vzorců, které postihují pouze vztahy mezi náklady a dosaženými cíli. Pokud se snažíme o vysvětlení efektivnosti a kvality vzdělávání, je třeba brát v úvahu velkou řadu determinant vstupů a procesů vzdělávání. Z tohoto důvodu v posledních letech vznikají projekty a publikace zaměřené na komparaci údajů týkajících vzdělávacích systému v jednotlivých zemích.¹¹

⁸ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákona (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů, příloha č. 1 a č. 2

⁹ Přehled soukromých vysokých škol. [online]. [cit. 2009-01-02]. c2006. Dostupné z [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol)

¹⁰ Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol pro rok 2009. [online]. [cit. 2009-01-27]. c2006. Dostupné z [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/aktualizace-dlouhodobeho-zameru-vzdelavaci-a-vedecke-vyzkumne-vyvojove-umelecke-a-dalsi-tvurci-cinnosti-pro-oblast-vysokych-skol-pro-rok-2009-vyhlaseni-rozvojovych-programu-pro-rok-2009>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/aktualizace-dlouhodobeho-zameru-vzdelavaci-a-vedecke-vyzkumne-vyvojove-umelecke-a-dalsi-tvurci-cinnosti-pro-oblast-vysokych-skol-pro-rok-2009-vyhlaseni-rozvojovych-programu-pro-rok-2009)

¹¹ Průcha, J.: Vzdělávání a školství ve světě. Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systému. Praha: Portál, s.r.o., 1999. Str. 18

Efektivnost je pojem, se kterým se setkáváme velmi často, a ve veřejném sektoru je to pojem zásadní. Efektivnost je ústřední kategorií ekonomie. Můžeme se setkat s různými pojetími a definicemi tohoto pojmu:

- **efektivnost** znamená absenci plýtvání, tzn. co nejefektivnější využívání zdrojů k uspokojení potřeb a přání lidí,¹²
- **efektivnost** je snaha o získání maximálního množství statků a maximálního užitku z dostupných zdrojů. Jde o poměrování vstupů (nákladů), které budeme potřebovat a výstupů (statků, užitku).

Efektivnost se skládá ze dvou základních složek:

- **hospodárnost** – posuzuje s jakým množstvím vstupů, je možné dosáhnout požadovaných výstupů; o hospodárnosti můžeme hovořit, jestliže minimalizujeme množství vstupů,
- **účelnost (užitečnost)** – posuzuje, jakým způsobem výstupy přispívají k dosažení určitého cíle, zda jsou vstupy žádoucí, či nikoliv.

Při rozhodování o veřejných výdajích či veřejných projektech a posuzování jejich efektivnosti, je nutné se zabývat otázkou „3E“:

- který výdaj nebo projekt bude nejlépe splňovat daný cíl – otázka účelnosti = **effectivness**,
- který z projektů je reálně zavést – otázka efektivnosti = **efficiency**,
- který projekt je nejlevnější – otázka hospodárnosti = **economy**.¹³

Při rozhodování o nejefektivnějším projektu jde většinou o kompromisní rozhodnutí, kdy zvažujeme efektivnost na jedné straně a spravedlnost na straně druhé.¹⁴

Pojmy efektivnost, hospodárnost a účelnost jsou také součástí zákona o finanční kontrole, který je definuje následujícím způsobem:

- **hospodárností** se rozumí takové použití veřejných prostředků k zajištění stanovených úkolů s minimálním vynaložením těchto prostředků, a to při dodržení odpovídající kvality plněných úkolů,

¹² Samuelson, P. A, Nordhaus, W. D.: Ekonomie. Praha: Svoboda, 1991. Str. 27

¹³ Hamerníková, B., Maaytová, A. a kol.: Veřejné finance. Praha: ASPI a.s., 2007. Str. 105, 115

¹⁴ Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance. Praha: Eurolex Bohemia, 1999. Str. 165

- **efektivností** se rozumí takové užití veřejných prostředků, kterým dosáhneme maximálního možného rozsahu, kvality a přínosu plněných úkolů ve srovnání s množstvím prostředků vynaložených na jejich plnění,
- **účelností** se rozumí takové využití veřejných prostředků, které zajistí optimální míru doražení cílů při plnění stanovených úkolů.

Jedním z hlavních cílů veřejné kontroly je právě prověřování hospodárnosti, efektivnosti a účelnosti výkonu veřejné správy.¹⁵

2.3.1 Neefektivnost veřejného sektoru

Ve veřejném sektoru ve srovnání se sektorem soukromým je objektivní tendence k neefektivnosti, což však ještě neznamená, že veřejný sektor musí být sám o sobě neefektivní a není schopen dosahovat dílčích efektivností. Příčin, které způsobují neefektivnost veřejného sektoru, je hned několik:

- ve veřejném sektoru chybí ziskový motiv, který v soukromém sektoru podmiňuje efektivnost,
- veřejnému sektoru nehrozí riziko bankrotu,
- výstupy ve veřejném sektoru jsou velmi obtížně kvantifikovatelné,
- ve veřejném sektoru nejsou vytvářeny podmínky konkurence,
- cena, za kterou jsou poskytovány veřejné statky, a služby neodpovídá ceně, za kterou jsou pořizovány vstupy,
- chybí konkrétní vlastníci veřejného sektoru,¹⁶

V rámci veřejného sektoru, rozlišujeme dva druhy neefektivností:

Alokační neefektivnost – dojde k chybné alokaci veřejných prostředků, kdy je zvolena nesprávná či neefektivní varianta,

Produkční neefektivnost – je způsobená existencí efektivnější technologie, která je schopna vyrobit stejný objem produkce s nižšími náklady, je tedy opět zvolena nesprávná cesta k dosažení stanoveného cíle.¹⁷

¹⁵ Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Strecková, Y.: Teorie veřejného sektoru. Brno: Masarykova univerzita, 1998. Str. 99-103

¹⁷ Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance. Praha: Eurolex Bohemia, 1999. Str. 182-184

2.4 BÍLÁ KNIHA - NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ

V posledních letech naše, evropská i světová společnost prochází rozsáhlými a hlubokými změnami a je nucena čelit různým globálním výzvám, ať už jsou jimi migrace, prohlubování rozdílů mezi majetnými a chudými či nárůst zločinnosti. Je patrná přeměna společnosti ve společnost znalostí a ekonomiky tažené inovacemi. V této situaci je zřejmé, že vzdělávací systémy se dostávají pod různé tlaky.

Úspěšné země jsou schopné si vychovat a zároveň udržet více kreativních, vzdělaných lidí, kteří přispějí k rozvoji nových produktů, služeb i celých průmyslových odvětví. Naopak země, které neprovedou úspěšnou reformu vzdělávacího systému, se stanou „montovnou Evropy“ a zbudou na ně pouze rutinní práce, protože vrcholové pozice ve světě budou zaujímat tvořiví lidé a tvořivá práce.

Zároveň musí být ve vzdělávání, kromě klasických výzev jako je kvalita či rovné příležitosti, zdůrazňovány i výzvy nové, jakými jsou například dosahování maximálního vzdělání, schopnost rychle se učit stále novým věcem, umění adaptability, kreativita, inovace a iniciativa. Zvyšuje se také konkurence mezi poskytovateli vzdělávání a poptávka se stává stále náročnější.

2.4.1 Co je Bílá kniha terciárního vzdělávání

Bílá kniha terciárního vzdělávání (dále jen „BKTV“) je koncepčním a strategickým dokumentem, který byl připraven skupinou expertů, jež vymezila, jakým směrem se bude terciární vzdělávání v České republice vyvíjet v následujícím období deseti až dvaceti let. Vyjadřuje potřeby a očekávání společnosti a vládních institucí od činnosti institucí terciárního vzdělávání. BKTV není detailním analytickým podkladem. Je určena hlavním aktérům terciárního vzdělávání i široké veřejnosti.

Cílem změn, které jsou v této knize navrhované, je vytvoření takové struktury systému terciárního vzdělávání, který poskytne vysokým školám v rámci zvoleného poslání možnost poskytovat vzdělání na špičkové světové úrovni a tím posilovat prestiž naší země jako evropského centra vzdělanosti. Měla by také posílit autonomii a odpovědnost vysokých škol za jejich vlastní rozvoj, zpřístupní studium všem uchazečům, kteří o ně projeví zájem, a tím by mělo dojít i k odstranění sociálních a jiných bariér k přístupu k vzdělávání. Cílem je také posílit zodpovědnost poskytovatelů vzdělání i klientů za kvalitu vzdělávání. Kromě řady vizí

a cílů, je také stanoven předpoklad pro fungování takto reformovaného a strukturovaného terciárního vzdělávání, a to nastavení finančních toků jednak mezi státem a jednotlivými aktéry terciárního sektoru vzdělávání, jednak mezi vzdělávacími institucemi a jednotlivci.

V České republice došlo během posledních zhruba patnácti let ke změnám v oblasti terciárního vzdělávání, které vedly k jeho celkové modernizaci a zvýšení dynamiky jeho rozvoje, což je dáno jednak implementací modelu v rámci Boloňského procesu, dále viditelným zvýšením výdajů na financování vysokých škol, zjevným nárůstem počtu studentů, přijatých ke studiu na vysoké škole, přesunem části výzkumné a vývojové činnosti na vysoké školy a zároveň otevřením prostoru pro rozvoj soukromého sektoru v oblasti vysokého školství. Zůstala však řada problémů, většinou strukturálního charakteru, které jsou však stále ještě nevyřešeny. Český systém terciárního vzdělávání je stále poměrně „unitární“, obsahuje některé nesystémové prvky a především je stále nedostatečně flexibilní, což je problém, na který je strategickými dokumenty OECD¹⁸ nahlíženo jako na jednu z nejzávažnějších slabin celého evropského vysokého školství.

Je nutné volit jednotlivé kroky směřující k přetvoření systému terciárního vzdělávání s ohledem na síť synergií a vztahů, ve kterém se tento systém rozvíjí a zároveň je nutné brát ohled na potřeby české společnosti a ekonomiky v globálním světě. Proto je vhodné v tomto směru brát v potaz základní cíle formulované doporučeními OECD. Referenčním rámcem úvah o nezbytných změnách by neměla být jen Evropa, která usiluje o vytvoření modelu terciárního vzdělávání vyplývajícího z historických a kulturních tradic, ale také země, ve kterých systém terciárního vzdělávání dosáhl největší dynamiky a konkurenceschopnosti.¹⁹

2.4.2 Diskuse nad Bílou knihou terciárního vzdělávání v ČR

V současnosti je BKTV velmi aktuálním tématem a předmětem mnoha vášnivých debat mezi příznivci a odpůrci tohoto strategického dokumentu. Tento dokument pojednává o komplexní reformě školství, která znamená hluboký zásah do života celé společnosti a zároveň determinuje budoucnost této společnosti. BKTV vyvolala kontroverzní a hlubokou diskusi o vysokém školství. Odpůrci návrhu reformy se sdružili v iniciativě Pro vzdělanost. Příslušníci akademických senátů celé řady českých univerzit i fakult kritizovali BKTV i proces, jakým probíhala její příprava. V tzv. Hradeckém prohlášení vyhlášené 4.2.2009, které

¹⁸ OECD: Czech Republic. [online]. [2009-02-25]. Dostupné z [www: <http://www.oecd.org/country/0,3377,en_33873108_33873293_1_1_1_1_1,00.html >](http://www.oecd.org/country/0,3377,en_33873108_33873293_1_1_1_1_1,00.html)

¹⁹ Bílá kniha terciárního vzdělávání – První verze určená k veřejné diskusi. [online]. [2009-01-06]. c2006. Dostupné z [www: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse>](http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse)

podepsali právě zmínění členové akademických senátů, signatáři odmítají způsob přípravy tohoto dokumentu jako nedemokratický. Mezi další podstatné nedostatky patří podle signatářů snadná zneužitelnost, nemožnost realizace, krátkozrakost, klamnost a nereálnost financování. BKTV je řadou lidí považována za dokument ohrožující demokratický charakter vysokého školství.²⁰

Tato tvrzení jsou však MŠMT považována za velmi silná a nepodložená. Co se týče otázky přípravy a možnosti konzultování změn, podle Ministerstva vnitra, které má na starosti zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů, je právě příprava BKTV vzorovým příkladem dobré praxe. Bylo využito nejrůznějších forem diskusí a připomínkových řízení.²¹²²

²⁰ ProVzdělanost.cz: Hradecké prohlášení. [online]. [2009-02-26]. c2008. Dostupné z [www: <http://www.provzdelanost.cz/index.php?page=prohlaseni.html >](http://www.provzdelanost.cz/index.php?page=prohlaseni.html)

²¹ MŠMT: Reakce MŠMT na Hradecké prohlášení. [online]. [2009-02-26]. c2006. Dostupné z [www: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/reakce-msmt-na-hradecke-prohlaseni >](http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/reakce-msmt-na-hradecke-prohlaseni)

²² Situace týkající se problematiky reformy terciárního vzdělání se velmi dynamicky vyvíjí a tato diplomová práce zachycuje stav platný k 24.2.2009.

3 ROLE LIDSKÉHO KAPITÁLU VE ZNALOSTNÍ SPOLEČNOSTI

Všechny země mají velký zájem na svém ekonomickém růstu a sociální míru. Aby toho však dosáhly, nestačí jim k tomu jen běžné zdroje, jako třeba rozvinutý průmysl, či vlastnictví půdy. Musí se také zasloužit o to, aby lidé žijící v dané zemi byli schopni najít si zaměstnání a aby byli schopni žít pospolu. Cílem tedy je, aby každý člověk, sám za sebe projevil aspoň určitou část svého nadání a přizpůsobivosti, pokud chce obstát v dnešním dynamickém světě, plném technologických a ekonomických změn. Všichni si stále více uvědomují, jak je důležité vzdělávat se po celý život, pokud se chtějí stále zlepšovat, inovovat a rozšiřovat své dovednosti a schopnosti. Tento přístup však nevede jen k individuálním výsledkům, jako je třeba lepší postavení ve společnosti, ale jedná se o výsledky, které mají dopad na celou populaci. Právě proto jsou účelné investice do lidí velmi důležité a jejich význam v budoucnosti ještě vzroste.

3.1 POJEM LIDSKÝ KAPITÁL

Podle ekonomické teorie se výrobní faktory dělí do 3 kategorií: půda, práce a kapitál. První dvě kategorie se nazývají prvotní výrobní faktory a k nim přistupuje vyrobený výrobní faktor, kapitál nebo kapitálové statky.

„Kapitál sestává z takových vyrobených statků dlouhodobé spotřeby, které jsou opět použity jako výrobní vstupy pro další výrobu. Základní vlastností kapitálových statků je však to, že jsou současně vstupem i výstupem.“²³

Pojem lidský kapitál se dostal do podvědomí lidí v průběhu šedesátých let a stal se velmi významným tématem jak pro ekonomii a sociologii, tak i pro politiku. Pohlížet na lidi a jejich schopnosti a dovednosti jako na kapitál, může někomu připadat možná příliš technokratické, ale pokud se na to podíváme z pohledu člověka, který se snaží svou prací a kvalitou vzdělání obstát v boji s konkurencí, je jasné, že úsilí, čas i peníze, které vkládáme do vzdělání a rozvíjení našich schopností, jsou skutečně naším kapitálem. U tohoto kapitálu, máme značnou naději, že se nám v budoucnu bohatě vrátí.²⁴

²³ Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D.: *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991. Str. 718

²⁴ Hausenblas, O.: *Kolik máme lidského kapitálu?* [online]. [cit. 2009-02-05]. Dostupné z [www: <http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html>](http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html)

Podle OECD je lidský kapitál znalost, dovednost, schopnost a vlastnost, zjednodušující tvorbu osobních, společenských a ekonomických hodnot a blahobytu. Přímý vliv lidského kapitálu na ekonomický růst však není možné jednoduše změřit.²⁵

Některé aktivity mají vliv především na náš budoucí blahobyť. Jsou to činnosti dlouhodobé, které nám přinesou výstupy až ve vzdálenějším horizontu. Jiné aktivity mají okamžitý, momentální účinek, přinášející okamžitý přínos. Aktivity, které ovlivňují budoucí peněžní i psychický přínos, tím, že zvyšují zdroje, které se nacházejí v každém z nás, nazýváme investice do lidského kapitálu. Investicemi lidského kapitálu se snažíme o zdokonalení našich dovedností, zlepšení schopností, tzn., zdokonalujeme lidské zdroje a tím zvyšujeme své psychické a peněžní příjmy.

3.2 NÁVRATNOST INVESTIC DO LIDSKÉHO KAPITÁLU

Podle Garyho S. Beckera výsledky mnoha studií prokázaly, že ve Spojených státech, v období po 2. světové válce výrazně vzrostly příjmy středoškoláků a vysokoškolsky vzdělaných lidí. V sedmdesátých letech se rozdíly v příjmech vzdělaných lidí snížily v důsledku války ve Vietnamu. Předpokládá se, že se tak stalo v důsledku poklesu investic do lidského kapitálu a tím došlo i k poklesu investic jako celku.²⁶

Míra zisku plynoucí z investic do vzdělávání se dá srovnat s mírou zisku, které dosáhneme v podnikání. Ani ekonomové ve vyspělých státech nejsou dodnes schopni spočítat celkovou ekonomickou efektivitu investic do vzdělávání. Jsou však schopni říci, že efektivita této investice bude časem ještě vyšší. Se vzděláváním není spjat pouze individuální blahobyť jedince, ale prosperita celé společnosti je pevně svázána s kvalitou vzdělání. Vzdělávání přináší ale i rozvoj, který je téměř neměřitelný, jako je například rozvoj kultury, zvyšování sociální soudržnosti, národní hrdost, či prosazování rovnosti šancí pro všechny, snižování kriminality, lepší postoj k ochraně životního prostředí apod.²⁷

V současné době je snadné pozorovat fakt, že lidé s vyšší úrovní vzdělání dosahují ve většině případů také vyšších příjmů. Návratnost investic do vzdělávání se liší v jednotlivých státech u lidí se srovnatelnou úrovní dosaženého vzdělání. Obecně však platí, že ti, kteří dosáhli vyššího sekundárního, postsekundárního neterciárního a terciárního vzdělání, mají

²⁵ Holý, R.: OECD - Lidský kapitál. Důležité je vědět! [online]. [cit. 2009-02-08]. Dostupný z [www: <http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/oecd_lidsky_kapital_dulezite_je_vedet.html>](http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/oecd_lidsky_kapital_dulezite_je_vedet.html)

²⁶ Becker, S. G.: Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis with Special References. 3. vydání, London: The University of Chicago Press, 1993. Str. 11, 15, 18-19.

²⁷ Hausenblas, O.: Kolik máme lidského kapitálu? [online]. [cit. 2009-02-05]. Dostupný z [www: <http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html>](http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html)

podstatně vyšší příjmy než lidé, kteří nemají ukončené vyšší sekundární vzdělání. Lidé s dokončeným terciárním vzděláním mají příjmy nejméně o 50 % vyšší²⁸, než lidé, kteří mají vzdělání nižší než vyšší sekundární. Viz Graf 2.

Tento rozdíl v příjmech je v podstatě jednou z cest, jak lidi pobídnou k rozvíjení svých dovedností a celkového svého lidského kapitálu. Zároveň vzdělávání umocňuje vynaložené výdaje, které je nutno vyrovnat vzhledem k vyšším příjmům. Nicméně, hlavním bodem při rozhodování o tom, zda má člověk investovat do svého vzdělání, jsou právě příjmové rozdíly související s dosaženým vzděláním. Rozptyl v příjmech je také důležitý pro politiku podpory dosahování vyšší úrovně vzdělání. Stává se, že někteří lidé mají relativně nízkou návratnost svých investic do vzdělání i přesto, že mají vysokou úroveň dosaženého vzdělání. Politici pak mají za úkol prozkoumat ty vzdělávací programy, které jsou spojeny s nízkými mírami návratnosti investic.

Dosažení vyššího vzdělání však není pouze determinantem vyšších příjmů, ale také snadnějšího hledání práce. Lidé s terciárním vzděláním také podstatně méně často střídají zaměstnání než lidé s nižším vzděláním. Lidé s terciárním vzděláním mají podstatně nižší míru nezaměstnanosti.

Měření výhodnosti investic do vzdělání však nemusí být vždy spojeno jen s porovnáváním poměru mezi tím, o kolik si člověk s lepším vzděláním vydělá víc, než člověk se vzděláním nižším. Ukazatelem výhodnosti vzdělané společnosti je rovněž poměr mezi veřejnými výdaji na vzdělávání a mírou nezaměstnanosti, konkurenceschopností národního hospodářství, jeho schopností přizpůsobovat se novým technologiím a umět je přijmout a využívat, či přínosem pro vědecký rozvoj apod. Nejedná se však o přesná měřítka, jelikož výhodnost a efektivnost investic vložených do vzdělání je dlouhodobá záležitost.

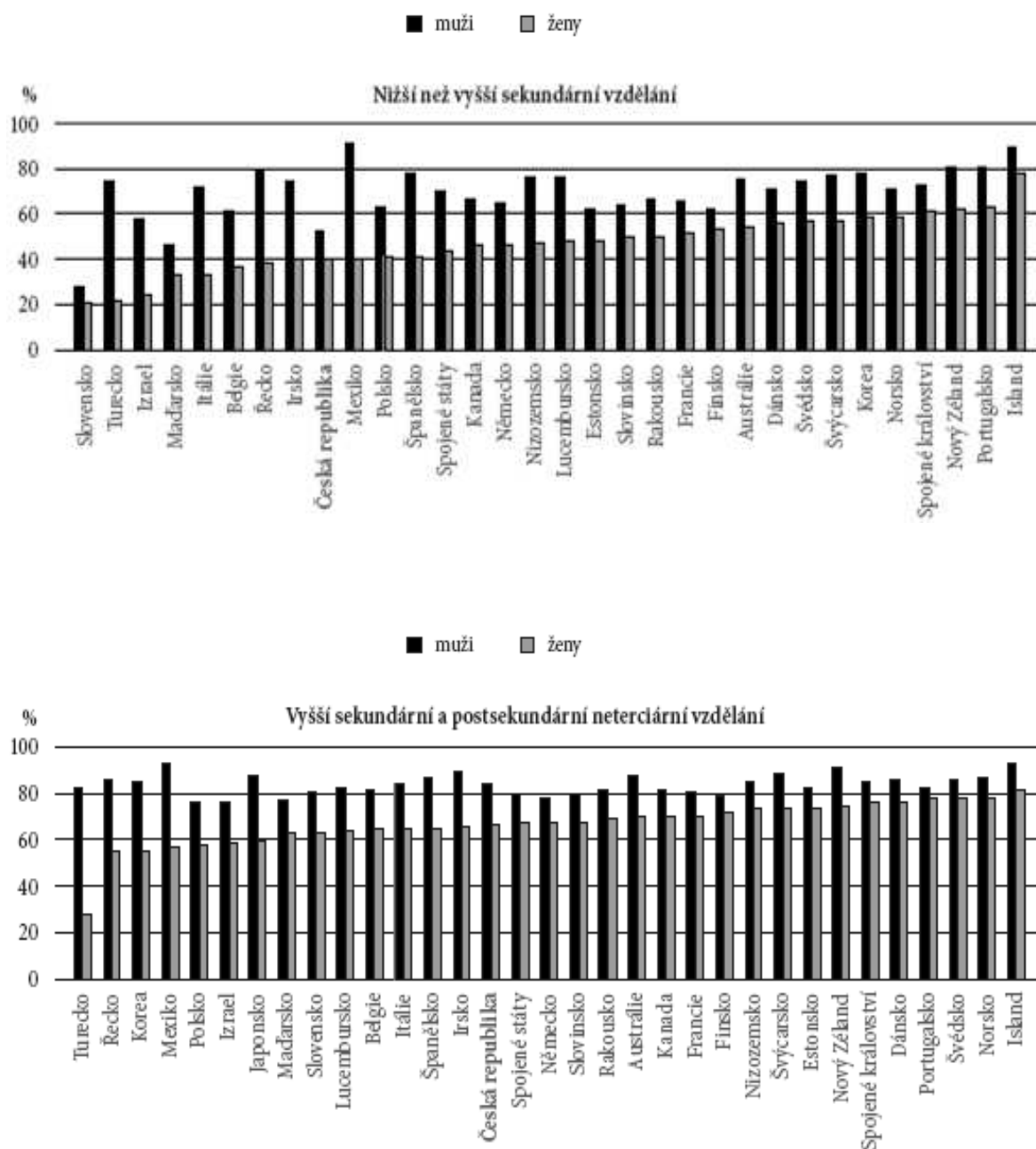
Jak již bylo řečeno, ziskovost investic plynoucích do lidských zdrojů se však obvykle měří srovnáváním, o co víc se vynaložilo na vzdělávání daného člověka, s tím, o co víc si potom daný člověk vydělá. Zkušenost je taková, že míra zisku bývá větší u středoškolsky vzdělaného člověka, než u vysokoškolsky vzdělaných lidí. Je to dané tím, že náklady na studium na vysoké škole jsou výrazně vyšší než na střední škole. Je však nutné brát tato čísla obezřetně, jelikož výhodnost investic do lidského kapitálu není spjata pouze s tím, zda vzdělaný člověk vydělává více peněz. Do efektivnosti a návratnosti investic se totiž nezahrnují zisky, které vzdělaní lidé přináší národu, to, že zlepšují společenské vztahy a mají

²⁸ OECD: České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2007. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2007. Str. 32-33

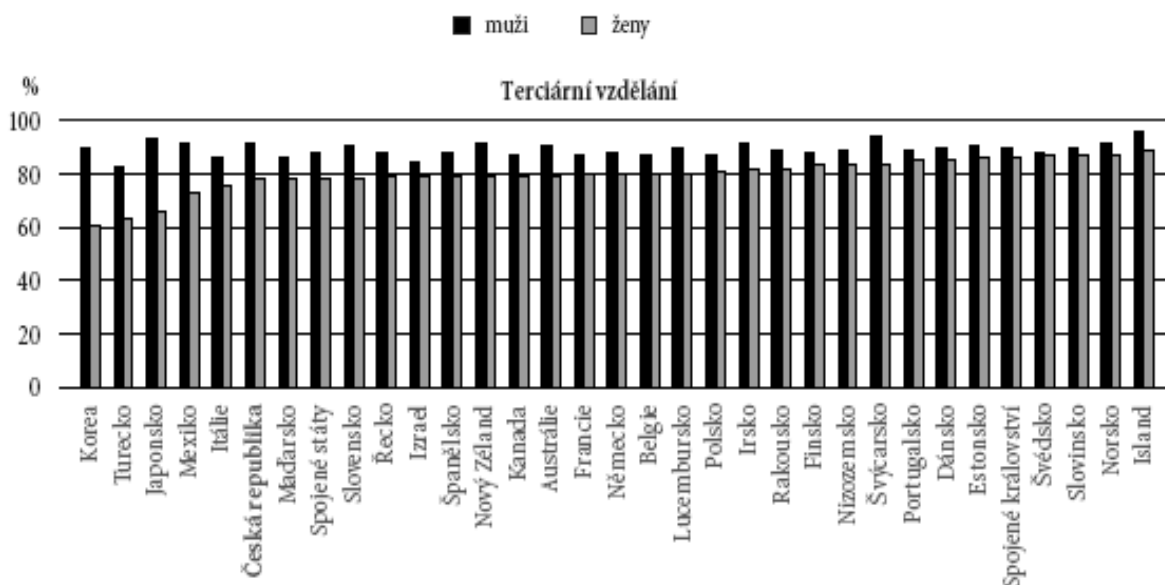
pozitivní vliv na vývoj makroekonomiky. Nehledě na to, že nejsou zohledněny takové vlivy, jako je výsledek neformálního, tzv. mimoškolního vzdělávání, pracovní praxe, či podnikové kursy a vzdělávání.²⁹

Graf 1 - Míry zaměstnanosti podle úrovně dosaženého vzdělání (2006)

(Procenta zaměstnaných ve věku 25–64 let)

²⁹ Hausenblas, O.: Kolik máme lidského kapitálu? [online]. [cit. 2009-02-05]. Dostupné z [www: <http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html>](http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html)

Poznámky:

Země jsou seřazeny sestupně podle míry zaměstnanosti u vyššího sekundárního vzdělání a postsekundárního neterciárního vzdělání.

Zdroj: OECD. Tab. A8.3b a A8.3c. Annex 3 (www.oecd.org/edu/eag2008) in České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008.

Předchozí graf charakterizuje vztah mezi výší dosaženého vzdělání a postavením na trhu práce, a to i z pohledu genderového. Jak je možno vidět, míry zaměstnanosti stoupají přímo úměrně s výší dosaženého vzdělání. U mužů jsou rozdíly především mezi těmi, kteří absolvovali vyšší sekundární vzdělání, a těmi, kteří absolvovali pouze nižší než vyšší sekundární vzdělání. Největší rozdíly v míře zaměstnanosti z generového hlediska je nejpatrnější ve skupinách s nižší úrovní vzdělanosti, přičemž muži s nižším než vyšším sekundárním vzděláním mají šanci najít si práci o 23 procentních bodů vyšší než ženy. Čím vyšší dosažené vzdělání, tím menší je rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen. Rozdíl činí pouze 10 procentních bodů ve prospěch mužů.³⁰

Co se týče investic do lidského kapitálu, jsou velmi málo likvidní. Skutečný výnos z investic se ve většině případů liší od výnosu očekávaného, což je dáno mnoha faktory: nejistou délkou života, mnoha nepředvídatelnými událostmi, nebo tím, že si lidé nejsou jisti svými znalostmi a schopnostmi. Tyto důvody mohou lidi odrazovat od investic do lidského kapitálu. Rozhodnutí však vždy závisí na povaze investora, na preferencích, hodnotovém žebříčku, velikosti investic apod. Naopak mezi motivy, které vedou k investování do lidského kapitálu, patří neopomenutelný tlak okolí. Pokud většina lidí v našem okolí investuje do vzdělání, obvykle uděláme totéž. Kdybychom to totiž neudělali, hrozí nám, že bychom už do

³⁰ OECD: České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2008. Str. 37-39

dané společnosti nezapadali, ocitli bychom se na tzv., „společenském dně“ a prohloubil by se rozdíl mezi naší životní úrovní a standardní úrovní ostatních lidí.

Nesporně nejspolehlivějším zdrojem finančních prostředků k investování do lidského kapitálu se zdá být rodina. Ekonomové nepopírají, že je velmi obtížné půjčit si nezbytné prostředky k investování do lidského kapitálu, vzhledem k tomu, že lidský kapitál není možné nabízet stejným způsobem, jako jiné formy kapitálu. Nejbližší příbuzní však mají o člověku, do kterého investují dané prostředky specifickou informaci, a tak jsou schopni nejlépe posoudit, zda jejich investice bude vhodná, zda se jedná o osobu hodnověrnou a cílevědomou.³¹

3.3 VLIV VZDĚLÁNÍ NA ÚČAST NA TRHU PRÁCE

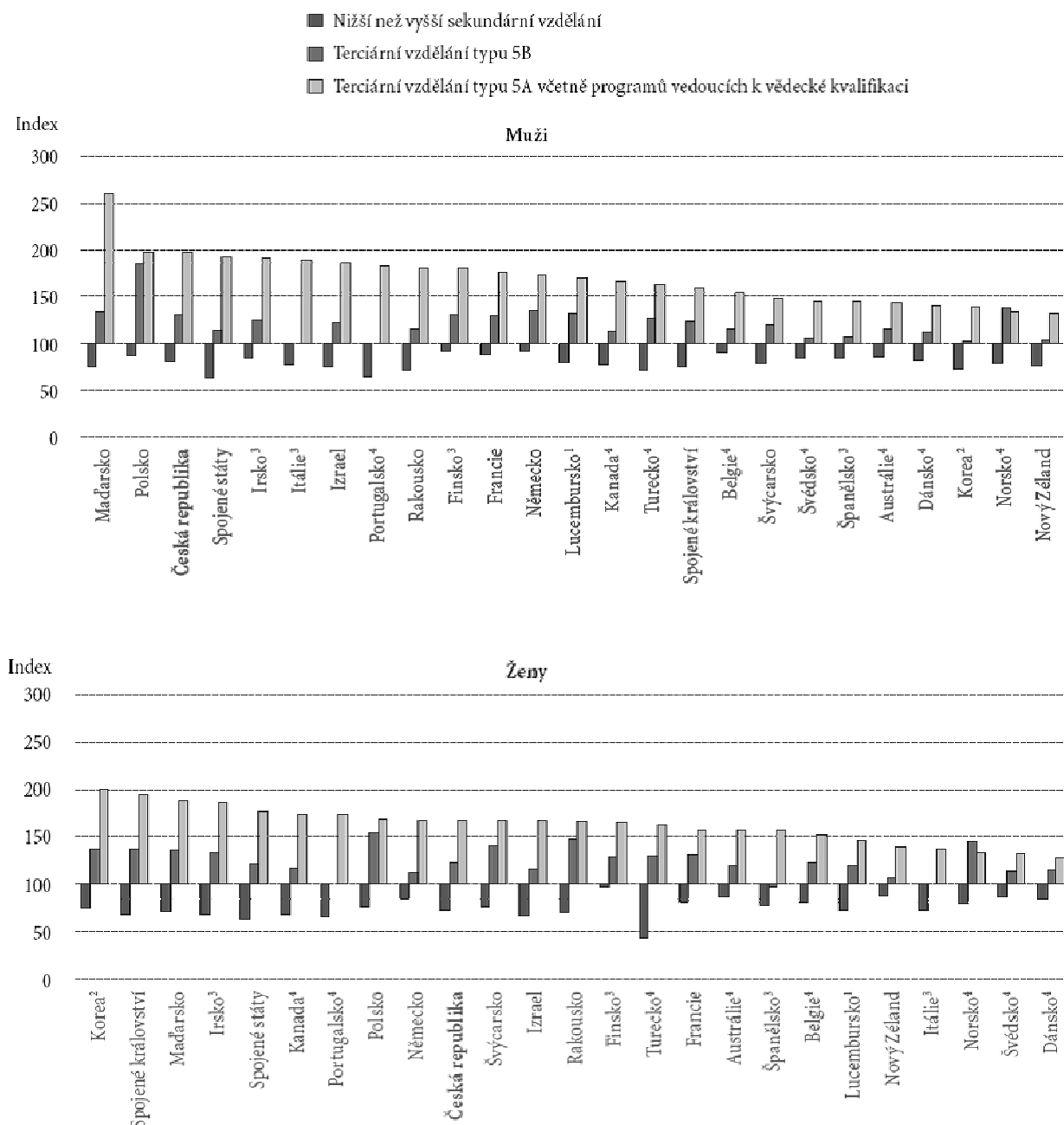
Jak již tedy bylo řečeno, nejčastějším a nejsilnějším impulsem pro absolvování studia programu terciárního vzdělání je v současnosti do jisté míry záruka lepší pozice na trhu práce a záruka vyššího výdělku. Ve většině případů je míra zaměstnanosti u lidí s terciárním vzděláním výrazně vyšší, než u lidí, kteří absolvovali vyšší sekundární vzdělání.

Co se dlouhodobých přínosů spojených s vyšším dosaženým vzděláním, v mnoha zemích spolu s věkem rostou výhody plynoucí z dosažení terciárního vzdělání. Jednou z možností jak motivovat lidi, aby rozvíjeli a udržovali své dovednosti je pobídka skrze rozdílné mzdy – což se projevuje zejména vyššími příjmy u lidí s vyšší úrovní vzdělání. Právě rozdíly v příjmech jsou stěžejním bodem při rozhodování, zda jedinec bude investovat do budoucího vzdělání. Následující graf poukazuje na pozitivní vztah mezi výší dosaženého vzdělání a průměrnými příjmy. Jak můžeme vidět, v řadě zemí je dosažení vyššího sekundárního vzdělání dělící linií, na které se vzdělání stává atraktivním statkem, který má značně vysokou hodnotu.

³¹ Kameníček, J.: Lidský kapitál. Úvod do ekonomie chování. Praha: Karolinum, 2003. Str. 63-64, 66.

Graf 2 - relativní příjmy ze zaměstnání (2006 nebo poslední dostupný rok)

(Podle úrovně dosaženého vzdělání a pohlaví ve věku 25-64 let)
(Vyšší sekundární a postsekundární neterciární vzdělání = 100%)

Poznámky:

1. Data za rok 2002
2. Data za rok 2003
3. Data za rok 2004
4. Data za rok 2005

Země jsou seřazeny sestupně podle relativních příjmů populace s dosaženým terciárním vzděláním typu A

Zdroj: OECD. Tabulka A9.1 a. Annex 3 (www.oecd.org/edu/eag2008) in České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008.

Ukazatel prezentuje data, která popisují rozložení příjmů před zdaněním, a pomáhá upozornit, jak se liší návratnosti investic do vzdělávání v jednotlivých zemích u lidí se

srovnatelnou úroveň dosaženého vzdělání. Ukazatel je tedy prezentován jako odhad míry návratnosti investic jedince do vyššího sekundárního vzdělání, místo aby vykonával práci za minimální mzdu, ke které je nezbytné jen nižší sekundární vzdělání. Rozdělení vzdělávání podle typů viz Příloha 2.

Graf č. 2 zachycuje i genderový aspekt. S výjimkou několika málo zemí platí, že příjmy žen jsou nižší než příjmy podobně vzdělaných mužů. Průměrné příjmy žen ve věku 30-44 let se na všech úrovních vzdělání pohybují v rozsahu od 51 % příjmu mužů v Koreji do 84 % příjmu mužů v Lucembursku. Tyto rozdíly však musí být interpretovány se značnou opatrností, neboť data ve většině případů zahrnují i příjmy z práce na částečný úvazek, která je charakteristická především pro zaměstnanost žen.

Rozdílnost v relativních příjmech v jednotlivých zemích poukazuje na množství faktorů včetně poptávky po pracovních dovednostech na trhu práce, minimální mzdy stanovené zákonem, síly odborů, rozsah kolektivní smlouvy, skladby pracovníků s různým stupněm dosaženého vzdělání, nabídky pracovníků s odlišnou úrovní vzdělání, množství pracovních zkušeností pracovníků s vyšší i nižší úrovní vzdělání, rozložení zaměstnanců v jednotlivých povoláních a v neposlední řadě i působení prací na částečný úvazek a sezónní prací.

V některých zemích je možné pozorovat pokles příjmových výhod spojených s dosaženým vzděláním v průběhu posledních deseti let. Například na Novém Zélandu, nebo ve Španělsku došlo k zřetelnému snížení příjmových výnosů u lidí s terciárním vzděláním. Zda to svědčí o slábnoucí poptávce, nebo se jedná o reakci na to, že mladí lidé s terciárním vzděláním mají relativně nízké nástupní platy, je obtížné posoudit.³²

3.4 LIDSKÝ KAPITÁL A ZNALOSTNÍ SPOLEČNOST

Neustále se měnící požadavky trhu práce vyžadují, aby vzdělávací systém byl schopen připravit a realizovat takové vzdělávací programy, které budou orientovány na rozvíjení klíčových dovedností svých studentů a na podporu zaměstnatelnosti a flexibility absolventů. Velký důraz je přitom kladen na zvýšení kvality stávajících studijních programů a vytváření nových programů, které pomohou absolventům, lépe se uplatnit na trhu práce, zvýší jejich informační gramotnost a zároveň budou podporovat občanskou, interkulturní a environmentální výchovu.

³² OECD: České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2008. Str. 13, 40, 44

Přestože, jak bylo již řečeno, zaměstnanost u lidí s terciárním vzděláním, je obecně vyšší než u lidí a nižším vzděláním, je v současnosti v zemích Evropské unie nezaměstnanost absolventů terciárního vzdělávání významným problémem. Českému systému terciárního vzdělávání je vyčítáno nedostatečné propojení studijních oborů s praxí a trhem práce. Zaměstnavatelé u absolventů postrádají připravenost na řešení praktických problémů, předmětem kritiky je nedostatečná úroveň jazykových znalostí a manažerské dovednosti absolventů.

V souvislosti s tím je nutno říci, že rozsah podnikových praxí a stáží studentů je nevyhovující a v některých oborech tato možnost úplně chybí. Zároveň ve srovnání České republiky se zeměmi EU chybí v České republice vzdělávací a výcviková centra pro dospělé, kteří po ukončení školní docházky nastoupili do zaměstnání a nyní potřebují nebo chtějí absolvovat další profesní vzdělávání.³³

Vědecké diskuse i empirické výzkumy zabývající se tématem lidského a sociálního kapitálu jsou založeny na zavedené tradici na mezinárodní úrovni, i přesto, že zatím nebylo dosaženo shody a jednoznačné definice. Sociální kapitál je chápán, jako vzájemné propojení sítí vztahů a účast na veřejném životě, se kterým souvisí i dodržování stanovených norem, hodnot, kulturních zvyků. Toto propojení usnadňuje práci uvnitř skupiny lidí i mezi skupinami navzájem a umožňuje sledovat stanovené cíle. Nicméně zájem o oblast lidského a sociálního kapitálu je živým tématem na všech vládních úrovních. OECD a Světová banka provedly počáteční práce v této oblasti a vytvořily neustále se rozrůstající soubor podkladů. Vlády jednotlivých členských států OECD se postupně začaly připojovat k nové perspektivě lidského a sociálního kapitálu. Postupné rozpoznávání role lidského a sociálního kapitálu jako faktorů, které podporují ekonomický, ale i sociální rozvoj země, způsobilo, že řada evropských států se v poslední době ať už přímo, či nepřímo zaměřila na tuto problematiku.

Nezlomné důkazy podporují přesvědčení, že lidský kapitál hraje rozhodující roli při ekonomickém rozvoji státu, právě tak jako při zavádění inovací a rozvoji konkurenceschopnosti v tzv. „nové ekonomice“. Nicméně, znalosti a schopnost, které jsou zakotveny v lidském kapitálu a jsou jeho nedílnou součástí, byly získány v procesu učení se, ať už k tomu docházelo v rámci rodiny, ve škole, na pracovišti nebo v rámci sítě občansko-

³³ Technologické centrum AV ČR: Závěrečná zpráva projektu 8/05-2-2/05 Posouzení priorit a formulace doporučení pro tvorbu implementačních opatření v oblasti podpory rozvoje znalostní ekonomiky pro přípravu národních programových dokumentů ČR na období 2007-2013. [online]. [2009-03-12]. c2003-2007. Dostupné z [www: <http://www.strukturalni-fondy.cz/evaluace/znalostni-ekonomika-posouzeni-priorit-doporuceni-a-navrhy-pro-obdobi-2007-13>](http://www.strukturalni-fondy.cz/evaluace/znalostni-ekonomika-posouzeni-priorit-doporuceni-a-navrhy-pro-obdobi-2007-13)

společenských vztahů. Ve skutečnosti je tedy možné na lidský i sociální kapitál nahlížet jako na faktory, které se vzájemně posilují a podporují a mají příznivý vliv na ekonomický růst.

Jak již bylo řečeno, je možné tvrdit, že investice do lidského kapitálu významně přispívají k růstu produktivity, a role lidského kapitálu je obzvláště důležitá v dnešní ekonomice poháněné znalostmi. Mimoto má lidský kapitál nezastupitelnou roli v probíhajících technologických změnách a technologickém rozvoji.

Vliv rostoucího lidského kapitálu na ekonomickou výkonnost je efektivní, zejména ve spojení s jinými faktory, jako třeba zaváděním inovací, fyzickou investicí, obzvláště v oblasti informačních a komunikačních technologií, s moderními manažerskými metodami apod.³⁴

³⁴ Commission of the European Communities: Commission Staff Working Paper. Building the Knowledge Society: Social and Human Capital Interactions, Brussels, 2003. Str. 14-17

4 ZMĚNY V EVROPSKÉM VYSOKOŠKOLSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ NA PŘELOMU STOLETÍ

V postkomunistických zemích včetně České republiky došlo po roce 1989 k velkým změnám. Tyto transformující se ekonomiky byly nuceny provést změny s daleko větší intenzitou než země vyspělé a musely se vyrovnat se zásadními výzvami novodobé společnosti mnohem rychleji, než tomu tak bylo v tradičních demokratických státech. Během téměř 18 let se systém terciárního vzdělávání v České republice změnil velmi výrazným způsobem z hlediska kvantity, ale i kvality. Navýšil se jak počet institucí poskytujících terciární vzdělávání (viz. Příloha 1), tak i počet studentů, vysoké školy převzaly významnou část výzkumné a vývojové činnosti, byl zaveden samosprávný princip v řízení vysokých škol, školy se zapojily do mezinárodní spolupráce, začaly vznikat vyšší odborné školy, soukromé vysoké školy a byla provedena strukturace studia.

Podle expertů z OECD³⁵ se systém terciárního vzdělávání v České republice vyrovnal s výzvami, které vyplynuly po roce 1989, znamenitým způsobem. Výsledkem tohoto procesu je vysoce autonomní systém vzdělávání s téměř plným financováním vysokého školství z veřejných zdrojů. Podle názorů autorů BKTV je však tato stávající podoba vzdělávacího systému neschopna plnit požadavky na bohatě diverzifikovaný systém, který by byl otevřený evropským a globálním trendům a zároveň pomohl k rozvoji České republiky v kontextu nastupující znalostní společnosti.³⁶

4.1 **BOLOŇSKÝ PROCES**

V roce 1998 v Paříži podepsali u příležitosti 700 let pařížské Sorbonny ministři čtyř významných zemí, jejichž vysokoškolské systémy se diametrálně lišily, a to Francie, Německo, Itálie a Spojeného království, Společnou deklaraci o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství, tzv. **Sorbonnskou deklaraci**. Ministři, kteří byli zodpovědní za oblast školství, se shodli na zásadách a cílech, které měly výrazně změnit jejich vysokoškolské systémy. Tato deklarace se shledala s velkým ohlasem. Deklarace položila důraz na vytvoření instituce, která by reagovala na požadavky a potřeby celoživotního vzdělávání, které se stává pro stále větší množství lidí nutností. Klíčovou roli

³⁵ Šebková H.: Tertiary education in the Czech Republic : country background report for OECD thematic review of tertiary education. Prague: Centre for Higher Education Studies, 2006.

³⁶ Bílá kniha terciárního vzdělávání – První verze určená k veřejné diskusi. [online]. [2009-01-06]. c2006. Dostupné z [www: < http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse>](http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse)

v této situaci hraje jak mobilita vysokoškolských studentů, tak i učitelů a je nepostradatelnou součástí evropské integrace. Zároveň deklarace vyzdvihuje důležitost prvního cyklu studia v souvislosti s mezinárodním uznáváním titulů prvního cyklu.

V červnu 1999 se v Boloni sešlo 31 ministrů z oblasti školství z 29 evropských zemí, kteří zde podepsali deklaraci o vytvoření **Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010**, tzv. **Boloňskou deklaraci**. Tím se otevřela těmto zemím možnost vytvořit se svých vzdělávacích systémů, systém evropský. Mezi hlavní rysy tohoto systému v současnosti patří zejména:

- přijetí tří srozumitelných a srovnatelných stupňů vysokoškolského vzdělávání – bakalářského, magisterského a doktorského,
- vytvoření systému kreditů, který by měl sloužit jako podpůrný systém k rozvoji studentské mobility a který by byl zároveň prostupný i do jiných systémů vzdělávání, např. do oblasti celoživotního vzdělávání,
- podpora evropské kooperace v oblasti udržování kvality vysokoškolského vzdělávání a v oblasti zpracování obsahu vzdělávání.

Tento proces by měl učinit vzdělávání atraktivnější, pro studenty a měl by posílit celkovou konkurenceschopnost celého vzdělávacího systému ale i absolventů na trhu práce a zároveň by měl být v souladu s tradicemi evropského kontinentu a zároveň reagovat na jeho potřeby.

Ministři signatářských zemí se následně každé dva roky setkávají. Jedním z důležitých mezníků v rámci budování společného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání byl **Pražský summit**, který se konal v květnu 2001. Vzhledem k tomu, že úspěch reforem, definovaných v Boloňské deklaraci je závislý na aktivní účasti vysokých škol, včetně studentů, toto setkání vytvořilo základ pro diskusi mezi vysokými školami, studenty a ministry. Pražský summit uznal nezastupitelné postavení studentů a jejich aktivní zapojení do procesu. Zároveň byly stanoveny priority pro období 2001-2003:

- zajišťování kvality – bylo podpořeno vytvoření společné referenční platformy, díky které by mohly být šířeny příklady dobré praxe a pomocí níž by instituce mohli vzájemně diskutovat zkušenosti a vyměňovat si názory,
- spolupráce v oblasti uznávání dokladů a využívání kreditů,
- celoživotní přístup ke vzdělávání a prostupnost systému na všech úrovních.

Krokem od teorie k implementaci se stala **konference ministrů v Berlíně**, která se konala v září roku 2003. Zde ministři jasně vyzdvihli tři základní priority, které pokládají za stěžejní pro období let 2003-2005. Tyto priority jsou základními kameny celé reformy a byly zdůrazněny již na Pražském summitu:

- zajištění kvality,
- zřízení prvních dvou stupňů studia místo obvyklých „dlouhých programů“
- snazší uznávání vzdělávání, včetně ratifikace Lisabonské úmluvy o uznávání.

Došlo k výraznému posunu od politického rozhodnutí ministrů z Boloni, přes výzvu ministrů z Prahy, aby se školy aktivně zapojili, až k jednoznačnému konsensu v Berlíně, kdy se vysoké školy již chtěli aktivně zapojit a ovlivnit tak vývoj tohoto procesu. Bylo jednoznačně vyzdviženo vzájemné propojení vědy a výzkumu. Původní dva cykly studia byly rozšířeny na tři cykly, kdy třetím cyklem byla míněna doktorská studia. Zároveň došlo k rozšíření o dalších 7 zemí.

V květnu 2005 se konala pátá **konference ministrů v Bergenu**. V Boloňském procesu je již zapojeno 45 zemí. Na této konferenci nedošlo k žádnému rozšíření, pouze byl pohlouben trend započatý v Berlíně a byl kladen důraz na implementaci.

Poslední **konference ministrů** se konala **v Londýně** v květnu roku 2007. Zpráva nazvaná „Stocktaking“ (tj. Inventura), kterou si nechali ministři připravit, ukázala, že za uplynulých 8 let se v rámci vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání dosáhlo výrazného pokroku, ale i přesto stojí všechny evropské země ještě před řadou úkolů, které je nutné splnit, pro úspěšnou implementaci cílů, stanovených v Boloňské deklaraci. Těmito úkoly jsou například otázky sociální spravedlnosti, prostupnosti systémů, uznávání všech druhů předchozího vzdělávání, či vytvoření transparentního národního rámce kvalifikací.³⁷

4.1.1 EHEA a ERA

Pojem „Evropa znalostí“ je v současnosti všeobecně uznáván jako nezastupitelný faktor sociálního a lidského růstu a jako nenahraditelná součást upevňování evropského občanství. Význam vzdělávání a spolupráce v oblasti školství je široce uznáván jako klíčový. Vytváření Evropského prostoru ve vysokoškolském vzdělávání (EHEA) je stěžejní prostředek na

³⁷ Boloňský proces. Vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. [online]. [2009-03-04]. Dostupné z [www: <http://www.bologna.msmt.cz/>](http://www.bologna.msmt.cz/)

podporu mobility lidí, jejich zaměstnanosti a hraje klíčovou roli v rozvoji kontinentu všeobecně.

Evropské vysoké školy přijaly výzvu vytvořit evropský prostor ve vysokoškolském vzdělávání, což má obrovský význam za předpokladu, že nezávislost a autonomie vysokých škol budou schopny průběžně přizpůsobovat systém vzdělávání a výzkumu měnícím se potřebám a požadavkům společnosti a půjdou ruku v ruce s pokrokem ve vědě.³⁸

Je však nutno zdůraznit významnost vysokého školství v souvislosti s posílením výzkumu a podstatnou roli výzkumu v podpoře potenciálu vysokých škol pro ekonomický a kulturní rozvoj lidské společnosti. Zavedení strukturálních změn a snaha o zlepšení kvality a atraktivity vzdělávání nesmí mít za následek odvedení pozornosti od úsilí podpořit výzkumnou a inovační činnost vysokých škol. Naopak, snahou je zdůraznění významu výzkumné a vědecké přípravy v procesu udržování a zvyšování kvality, konkurenceschopnosti a atraktivity EHEA. Proto, aby bylo dosaženo nejlepších výsledků v obou směrech, je nutné zajistit kvalitní vzájemnou součinnost mezi EHEA a Evropským výzkumným prostorem (ERA).³⁹

ERA je platforma, která má za úkol soustředit a zvýšit intenzitu ve výzkumné oblasti na úrovni Evropské unie a která má vytvořit soulad mezi národními a mezinárodními iniciativami. ERA má pobízet a zároveň usměrňovat celoevropské aktivity v oblasti výzkumu a v oblasti inovační politiky a tak zabezpečit příznivou budoucnost pro ekonomiku a konkurenceschopnost evropských států. Oblast evropského výzkumu byl vytvořen s cílem zvýšit soudržnost a účinnost evropské výzkumné činnosti.⁴⁰

4.2 ÚČAST NA TERCIÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V dnešní moderní společnosti jsou na vzdělání kladeny stále větší nároky. Lidé s nedostatečným vzděláním mají omezené možnosti v uplatnění na trhu práce a často se jejich nízké, případně žádné vzdělání stává závažným sociálním handicapem, přičemž může dojít i k téměř úplnému vyloučení takového člověka ze společnosti. Současná společnost vyžaduje člověka vysoce vzdělaného s vysokou mírou znalostí, dovedností a vědomostí. Všechny tyto nároky mají za následek prudký růst rozsahu terciárního vzdělávání a tím dochází

³⁸ Centrum pro studium vysokého školství. Boloňský proces: Boloňská deklarace. [online]. [2009-03-12]. Dostupné z [www: <http://www.csvs.cz/dokumenty/bolonsky_proces/BOLOGNA_DECLAR_cz.pdf>](http://www.csvs.cz/dokumenty/bolonsky_proces/BOLOGNA_DECLAR_cz.pdf)

³⁹ Centrum pro studium vysokého školství. Boloňský proces: Bergenské komuniké, květen 2005. [online]. [2009-03-12]. Dostupné z [www: <http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeBergenEN.pdf>](http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeBergenEN.pdf)

⁴⁰ Evropský výzkumný prostor: Proč Evropská unie podporuje výzkum?[online]. [2009-03-12]. Dostupné z [www: <http://ec.europa.eu/research/leaflets/enlargement/page_54_cs.html>](http://ec.europa.eu/research/leaflets/enlargement/page_54_cs.html)

k transformaci jeho funkce a poslání. Z přísně výběrové elitní výchovy malého počtu lidí se dnes terciární vzdělávání stává masovou záležitostí, které se musí přizpůsobovat potřebám velké části populace a zároveň musí být schopno nabídnout vzdělání pro mnohem širší spektrum nejrůznějších společenských uplatnění.⁴¹

Vlády všech zemí, mají vysoké ambice, co se týká oblasti vzdělávání a mají velký zájem na nárůstu počtu studentů ale i kvality. V poslední době však nárůst počtu studentů a vůbec celkové produkce vzdělávání postupuje takovou rychlostí, která předčila všechny dříve zpracované prognózy. Vyšší sekundární vzdělání je dokončováno většinou obyvatel a stalo dnes prakticky normou ve většině zemí OECD. Na počátku dvacátého století přitom ani ti největší optimisté nepředpokládali, že na konci století v zemích OECD téměř každý člověk dosáhne vyšší sekundární úrovně vzdělání. Největší nárůst však v posledních letech zaznamenalo terciární vzdělávání, kde v roce 1995 vstupovalo do univerzitních studijních programů 37 % populačního ročníku, zatímco v roce 2006 to již bylo v průměru zemí OECD již 57 % populačního ročníku. Otázkou zůstává, zda tento nárůst nebude na úkor úrovně znalostí absolventů terciárního vzdělávání, případně zda nedojde k poklesu výše příjmů lidí s absolvovaným terciárním vzděláním.⁴²

Jak již tedy bylo řečeno, v posledních letech došlo na vysokých školách nejen v České republice k prudkému růstu počtu poprvé zapsaných studentů, ale zároveň došlo i ke změně jejich struktury. S přijetím Boloňské deklarace a zavedením dvoustupňového studia na většině vysokých škol v České republice do praxe, došlo k omezení „dlouhých“ magisterských studijních programů a k upřednostňování bakalářských studijních programů.

Od roku 2001 do roku 2007 došlo k nárůstu počtu poprvé zapsaných studentů do bakalářských a magisterských studijních programů na vysoké školy o 60 %, což činí 27,3 tisíc studentů. Tento nárůst však nebyl rovnoměrný. K nejvyššímu nárůstu došlo mezi roky 2002 a 2003 (o 7,0 tis.) a mezi roky 2003 a 2004 (o 7,1 tis. studentů). Od roku 2004 již nerostl počet poprvé zapsaných studentů tak výrazně a meziroční růst se pohyboval okolo 5,5 tis. a 4,8 tis. studenty.

Jak již bylo řečeno, došlo k upřednostňování bakalářských studijních programů, kam byla také zapsána naprostá většina poprvé zapsaných studentů. V období od roku 2001 do

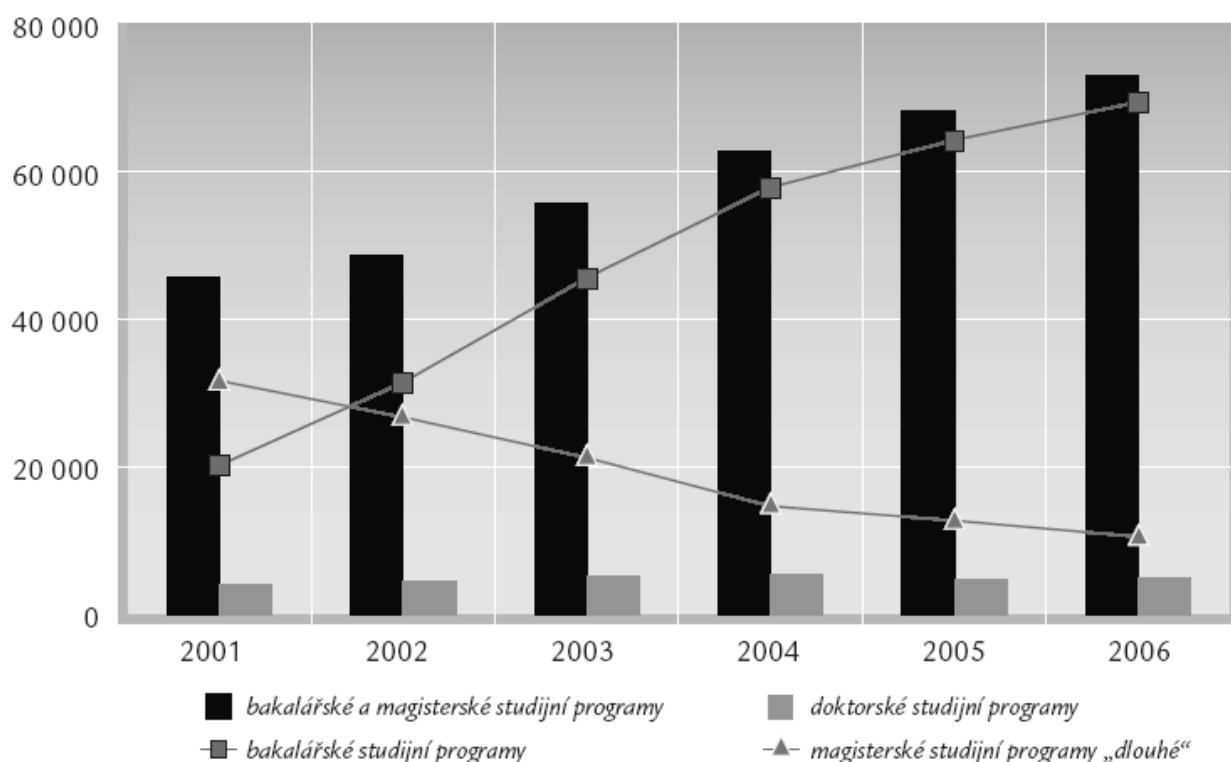
⁴¹ Strategie rozvoje terciárního vzdělávání (2000 – 2005). [online]. [2009-03-10]. Dostupné z [www: <http://www.radavs.cz/prilohy/0strategi.doc>](http://www.radavs.cz/prilohy/0strategi.doc)

⁴² OECD: České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2008. Str. 13

roku 2006 se celkový počet studentů poprvé zapsaných do těchto programů více než ztrojnásobil a vzrostl o 49 tis. studentů.

U „dlouhých“ magisterských studijních programů byl zaznamenán opačný trend, kdy v roce 2006 bylo poprvé zapsáno ke studiu 10,9 tis. studentů, což je oproti roku 2001 pokles o 65%, což činí 20,9 tis. studentů. K nejvyššímu meziročnímu poklesu došlo mezi roky 2003 a 2004 a to 6,6 tis. studentů, a k nejnižšímu mezi roky 2004 a 2005. V posledním roce byl zaznamenán meziroční pokles o 2,1 tis. studentů.⁴³

Graf 3 - Počty poprvé zapsaných studentů k vysokoškolskému studiu – vysoké školy v ČR

Zdroj: SIMS in Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání, aneb, Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?: Analýza. ÚIV, 2007.

Obecně se předpokládá, že čím vyšší je počet lidí absolvujících vyšší sekundární vzdělávání, tím vyšší je míra vstupu do programů terciárního vzdělávání. Míra vstupu do terciárního vzdělávání se však liší podle toho, zda mluvíme o programech typu 5A, které většinou umožňují přístup do programů směřujících k vědecké kvalifikaci a které připravují své absolventy k vykonávání vysoce kvalifikovaných pracovních pozic. Nebo zda jde o

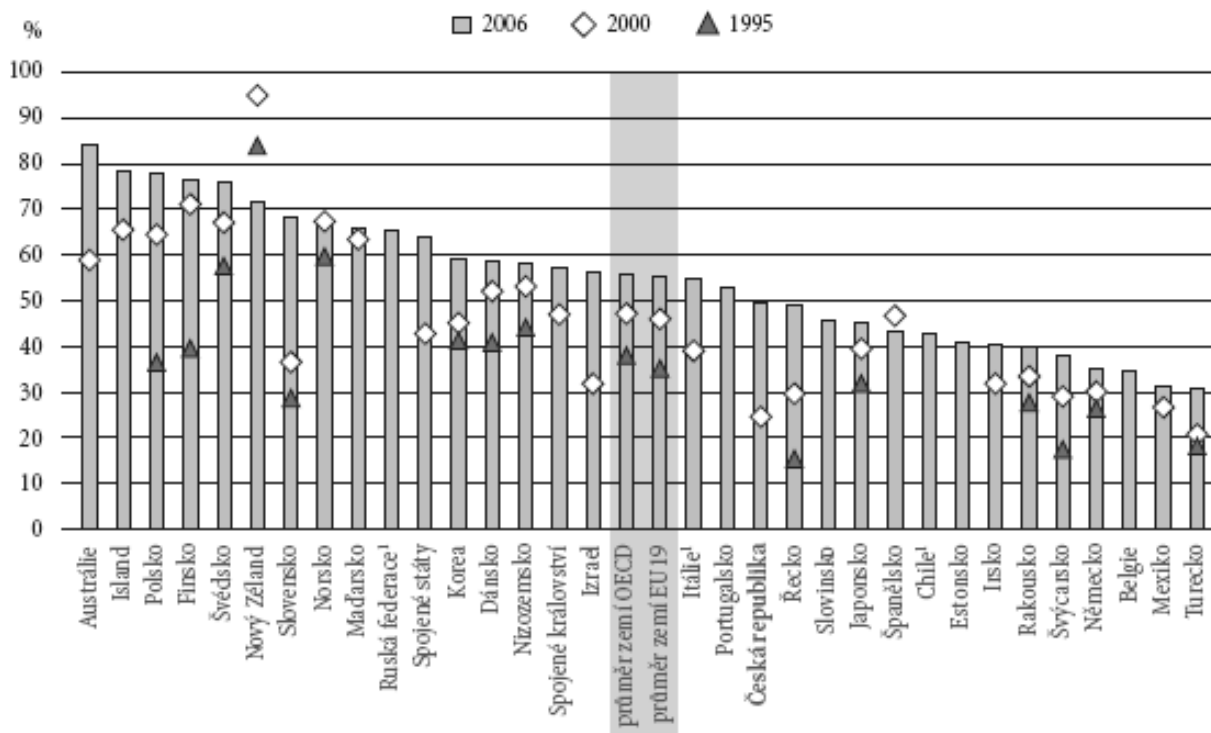
⁴³ Kleňhová, M., Šťastnová, P., Cibulková, P.: Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání, aneb, Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?: Analýza. Praha: Tauris, 2007. Str. 28-29

programy typu 5B, kterou jsou zaměřeny mnohem více prakticky a vedou přímo ke vstupu na pracovní trh a obvykle bývají kratší, většinou mají délku 2 až 3 roky.

V současnosti se dá předpokládat, že v zemích OECD nastoupí během svého života do programu terciárního vzdělávání typu 5A 56% mladých lidí. V České republice jedná o míru vstupu ve výši 60 %. Co se týče programů terciárního vzdělávání typu 5B, míra vstupu mladých lidí je u těchto programů obecně nižší. V zemích OECD se tato míra pohybuje na úrovni 16 %, v České republice se pak jedná o míru ve výši 9 %.

V porovnání období mezi lety 2000 a 2006 došlo v zemích OECD k růstu míry vstupu do terciárního vzdělávání typu 5A o 8 % a v porovnání s rokem 1995 dokonce o 20 %. V České republice došlo mezi roky 2000 a 2006 k nárůstu o 25 %. Naopak míra vstupu do terciárního vzdělávání typu 5B zůstala v zemích OECD v období mezi roky 1995 a 2006 prakticky stabilní.

Graf 4 - Míra vstupu do terciárního vzdělávání typu 5A (1995, 2000, 2006)

Poznámky:

1. Míra vstupu v roce 2006 je počítána jako hrubá míra vstupu.

V případě ČR chybí hodnoty z roku 1995.

Země jsou seřazeny sestupně podle relativních příjmů populace s dosaženým terciárním vzděláním typu A

Zdroj: OECD. Tabulka A2.5, Annex 3 (www.oecd.org/edu/eag2008) in České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008.

5 EKONOMICKÉ SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ TERCIÁRNÍ VZDĚLÁNÍ A JEJICH FINANCOVÁNÍ V ČR

Podobně jako působí ziskové podnikatelské subjekty na trhu, je v tržní ekonomice možno pozorovat na straně nabídky i působení neziskových subjektů, jako jsou právě vysoké školy. V ČR mají vysoké školy tři základní typy: veřejné, soukromé a státní.

Veřejným vysokým školám (dále jen „VVŠ“) jsou podle zákona o vysokých školách poskytovány MŠMT příspěvky na vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou a další tvůrčí činnost. O výši příspěvku rozhoduje typ a finanční náročnost těchto akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počet studentů a již dosažené výsledky ve vzdělávací, vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti a její náročnost. Dále je pro rozhodnutí o výši příspěvku neopomenutelný dlouhodobý záměr veřejné vysoké školy a dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol, který je vypracováván MŠMT, a jsou prováděny každoroční aktualizace tohoto záměru.

Na základě platných legislativních norem jsou vysokým školám poskytovány příspěvky z kapitoly 333 MŠMT neinvestiční příspěvky a kapitálové dotace. Dále jsou veřejným vysokým školám poskytovány dotace na ubytování a stravování studentů, dále v rámci mezinárodní spolupráce ve vzdělávání a další dotace. Příspěvky a dotace poskytnuté veřejným vysokým školám se řídí podle zákona o vysokých školách a poskytují se podle „Pravidel pro poskytování příspěvků a dotací veřejným vysokým školám“, které vydává MŠMT.

Soukromým vysokým školám, které působí jako obecně prospěšné společnosti, může MŠMT poskytnout dotaci na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání a s nimi spojenou vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou a jinou tvůrčí činnost. Podle „Pravidel pro poskytování dotací soukromým vysokým školám“ se řídí poskytování dotací soukromým vysokým školám.

Rozdílná situace nastává v případě státních vysokých škol, kde vojenské vysoké školy jsou součástí organizační složky státu Ministerstva obrany a jsou financované ze státního rozpočtu z kapitoly Ministerstva obrany a policejní vysoké školy jsou organizační složkou státu financovanou z kapitoly Ministerstva vnitra. Státní vysoké škole mohou být poskytnuty

prostředky stejně jako veřejné vysoké školy na rozvoj vysoké školy. Mohou jí být poskytnuty dotace zejména na ubytování a stravování studentů.⁴⁴

Efektivní, účelné a hospodárné využití poskytnutých finančních zdrojů má vyžaduje zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finanční kontrole“).

5.1 PODSTATA FINANČNÍ ANALÝZY VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL

Veřejné vysoké školy hospodaří se svěřenými finančními prostředky poskytnutými z veřejných rozpočtů a je nutné, aby byly tyto prostředky efektivně využity. K posouzení této efektivnosti slouží právě finanční analýza, která sice bývá tradičně spojována s podnikatelskými subjekty se ziskovým motivem, ale stejnou funkci plní i v případě finančního řízení v oblasti subjektů bez ziskového motivu, v tomto případě vysokých škol. A vzhledem k neopominutelnému množství finančních zdrojů, které jsou vynakládány na vzdělávání z veřejných prostředků, je nutné sledovat jejich efektivnost, hospodárnost a účelnost, právě pomocí finanční analýzy.

V této práci bude pozornost věnována zejména bonitě (finančnímu zdraví) veřejných vysokých škol a jejich výkonnosti.

Analýza je v podstatě získávání a rozbor informací o kvalitativních a kvantitativních vlastnostech zkoumaných entit. Získaná data se třídí, agregují, porovnávají se mezi sebou navzájem, kvantifikují se relace mezi nimi, hledají se kauzální souvislosti mezi nimi, určuje se jejich vývoj. Všechny tyto postupy vedou ke zvýšení vypovídací schopnosti zpracovávaných dat a tím se zvyšuje i jejich informační hodnota.

Finanční analýza je metodou, kterou hodnotíme finanční hospodaření zkoumaného subjektu. Tato analýza má za cíl identifikaci problematických oblastí, a určení silných a slabých stránek subjektu. Informace, které získáme pomocí aplikace finanční analýzy, nám pomohou utvořit se určitou představu o celkovém hospodaření a finanční situaci zkoumaného subjektu, a jsou zároveň podkladovým materiálem pro další manažerské rozhodování.

K finanční analýze je nutné přistupovat s vědomím konkrétního definovaného cíle, abychom věděli, které výstupní informace je nutno získat. Analýza může být souhrnná, ale může být také zaměřena pouze na určitou část finančního hospodaření daného subjektu.

⁴⁴ MŠMT: Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007: Na startu školské reformy. Díl 1.: Vzdělávání v roce 2007 v datech. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2008. Str. 93-100.

5.1.1 Informační zdroje při zpracování finanční analýzy

Při zpracovávání finanční analýzy se nejvíce využívají data z účetnictví. V tomto případě nelze porovnávat pojem informaci s pojmem data. Z rozdílných údajů může využít informace pouze uživatel, který je znalý věci. V tomto pojetí je na informaci pohlíženo v subjektivním smyslu. Přičemž data mohou získávání těchto informací velmi ztížit či dokonce znemožnit.

Při tvorbě analýzy se setkáváme s různými formami informací, kdy některé z nich jsou kvalifikovatelné a jiné kvantifikované. Je však nutné zdůraznit, že pouhé shromažďování podkladů, dat resp. informací nemá smysl. Je nutné tyto získané zdroje uplatnit.

Jako informační zdroj pro finanční analýzu nejčastěji slouží účetnictví, které je považováno za nejúplnější systém, který kvantifikuje popis ekonomických procesů probíhajících ve zkoumaném subjektu. V jeho prospěch hovoří i tendence ke stručnosti, zhuštěnosti a úsečnosti. Přičemž účetnictví v podstatě systematicky zaznamenává hospodářské skutečnosti podle určitých pravidel a specifických pracovních postupů, jehož cílem je podat věrný a poctivý obraz o ekonomickém subjektu.⁴⁵

Podle zákona o vysokých školách je vysoká škola právnickou osobou. Veřejná vysoká škola účtuje v soustavě podvojného účetnictví, v němž je povinna důsledně oddělit náklady a výnosy spojené s doplňkovou činností. V ostatním platí pro veřejnou vysokou školu obecné předpisy o účetnictví.⁴⁶

Podle zákona o vysokých školách, jsou veřejné vysoké školy povinny každoročně zpracovávat výroční zprávu o hospodaření vysoké školy a tuto zprávu veřejně zpřístupnit. K následující finanční analýze jsou využity informace vycházející ze zprávy o hospodaření jednotlivých veřejných vysokých škol, zejména rozvahy a výkazu zisku a ztráty.⁴⁷

Rozvaha je nejdůležitějším účetním výkazem, který v souhrnné podobě obsahuje i údaje o výsledku hospodaření. Výkaz zisku a ztráty zaznamenává kumulativně hodnoty položek nákladů a výnosů, které v daném sledovaném období měly vliv na výsledek hospodaření.⁴⁸

⁴⁵ Kraftová, I.: Finanční analýza municipální firmy. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. Str. 25, 55-56

⁴⁶ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů. Vyhláška č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví. České účetní standardy pro neziskové organizace.

⁴⁷ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákona (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ Kraftová, I.: Finanční analýza municipální firmy. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. Str. 66, 74

Jak již bylo řečeno, pro tuto práci jsou data čerpána z výročních zpráv o hospodaření jednotlivých veřejných vysokých škol, které musí být podle zákona o vysokých školách veřejně dostupné. Ve zkoumaném vzorku jsou využita data z celkem 26 veřejných vysokých škol v ČR. Přičemž zkoumaným obdobím pro následující finanční analýzu byl rok 2006 a rok 2005. V analýze je však několik výjimek, ke kterým došlo z důvodu nedostupnosti dat. Těmito výjimkami jsou: Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, u níž je zkoumané období rok 2007 a rok 2006, vzhledem k tomu, že tato veřejná vysoká škola neuniverzitního typu je doposud nejmladší veřejnou vysokou školou v ČR, která vznikla v roce 2006. Další výjimkou je Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze, kde porovnávanými roky jsou roky 2004 a 2003, protože výroční zprávy o hospodaření z let 2005 a 2007 nebyly zveřejněny. Poslední výjimkou je Západočeská univerzita v Plzni, u níž byla dostupná výroční zpráva o hospodaření pouze z roku 2007 (obsahující jako srovnatelné údaje rok předchozí).

V prvotní myšlence, byla snaha porovnávat data získaná z výročních zpráv o hospodaření veřejných vysokých škol, s daty soukromých a státních vysokých škol. Tato myšlenka však nebyla realizovatelná, neboť výroční zprávy o hospodaření soukromých vysokých škol nejsou veřejně dostupné. Co se týče problematiky státních vysokých škol, vzhledem k tomu, že tyto vysoké školy pracují ve zcela odlišných režimech a mají odlišné postavení ve svých rezortech, jsou údaje potřebné pro tuto finanční analýzu nesrovnatelné.

V této práci je využit speciálně zkonstruovaný model BAMF 2007, díky němuž je možné posuzovat efektivnost, výkonnost a bonitu veřejných vysokých škol. Finanční analýza provedená pomocí modelu BAMF 2007 je v zájmu ověření stanovené hypotézy rozšířena o údaje týkající se financování výzkumu a vývoje veřejných vysokých škol v poměru k celkovému množství finančních prostředků, které mají vysoké školy k dispozici a o výkonnostně-efektivnostní parametr vzdělávací činnosti, který porovnává míru finančních prostředků vynaložených na vzdělávací činnost v poměru k počtu studentů.

5.2 MODEL BAMF 2007

Podstatou finanční analýzy je snaha o kontinuální posouzení finančního zdraví ekonomického subjektu. Abychom však mohli vynést konečné hodnocení, je nutné zjistit velké množství poměrových ukazatelů. Přičemž při interpretaci těchto ukazatelů často dochází k rozporuplným názorům. Proto byly vytvořeny syntetické ukazatele, které v sobě soustřeďují nejvýznamnější aspekty hodnoceného parametru (např. finančního zdraví, nebezpečí

bankrotu) daného ekonomického subjektu. Cílem těchto souhrnných indexů hodnocení je vyjádření celkové charakteristiky finančně-ekonomické situace a výkonnosti subjektu pomocí jednoho čísla. S tím je však spojena skutečnost, že vypovídací hodnota tohoto ukazatele je nižší. Může však sloužit jako orientační podklad pro další hodnocení.⁴⁹

Ve finanční analýze můžeme využívat bonitních, či bankrotních modelů, mezi nimiž není jednoznačně vymezená hranice. Oba typy modelů mají mnoho společných charakteristik. Jednou z těchto společných vlastností je schopnost ohodnotit posuzovaný subjekt jedním koeficientem (syntetickým ukazatelem), na základě účelově vybraných ukazatelů, které nejlepším způsobem a nejvýstižněji pomohou klasifikovat, tento subjekt.⁵⁰

Pro tuto práci byl zvolen speciálně zkonstruovaný model BAMF 2007 (Bilanční Analýza Municipální Firmy).⁵¹ Tento model byl zkonstruován pro posuzování bonity pro neziskové organizace, a proto je vhodné ho využít pro finanční analýzu veřejných vysokých škol.

Model BAMF 2007 využívá výhradně bilančních dat, tj. dat rozvahy a výkazu zisku a ztráty. Pro jeho výpočet je nutné mít data běžného a minulého období. BAMF 2007 pracuje s 5, resp. se 6 ukazateli: z oblasti likvidity, aktivity, rentability, autarkie a výkonnosti. Požadovaná hodnota všech dílčích ukazatelů i BAMF jako celku je hodnota „1“, což umožňuje snadno analyzovat i příčiny celkového výsledku pomocí jednotlivých prvků zařazených v modelu. Model je navržen tak, aby dílčí ukazatele i celkový výsledek byl vnímán jako pozitivní v případě, že výsledek je vyšší než „1“, naopak nižší výsledek je hodnocen hůře.

Základní tvar modelu BAMF 2007 je:

$$\text{BAMF 2007} = (\text{L} + \text{A} + \text{Ae} + \text{V} + \text{Rv} + \text{Rz}) / \text{n} \quad (5.1)$$

Přičemž:

n=6, resp. 5 - počet uvažovaných ukazatelů⁵²

⁴⁹ Růčková, P.: Finanční analýzy, metody, ukazatele, využití v praxi. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. Str. 70

⁵⁰ Sedláček, J.: Účetní data v rukou manažera. Finanční analýza v řízení firmy. 1. vydání. Brno: Computer Press. 1999. Str. 91

⁵¹ Předchůdcem tohoto modelu byl model BAMF 2002 vytvořený v roce 2002 jako jednoduše navržený syntetický ukazatel pro municipální firmu realizující doplňkovou činnost a bez ní. Tento model však měl několik nedostatků, v jejichž důsledku byl vytvořen model BAMF 2007, který tyto nedostatky eliminoval a pomohl lépe a výstižněji hodnotit bonitu municipální firmy zejména s důrazem na hodnocení její efektivity.

⁵² Kraftová, I.: Efektivnost veřejného sektoru regionu na mikroúrovni: modifikovaný model BAMF in 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS. Košice: Technical University of Košice, 2007.

5.2.1 Ukazatel likvidity

Nejčastěji hodnocenými ukazateli likvidity jsou likvidita okamžitá, pohotová a běžná. Tyto ukazatele odhalují schopnost podniku dostát krátkodobým závazkům, jelikož trvalá platební schopnost je jednou ze základních podmínek úspěšné existence ekonomického subjektu. Ve většině případů je předmětem hodnocení likvidita okamžitá a často i likvidita pohotová. Obě tyto likvidity v hodnocených okamžicích výrazně ovlivňují časový cyklus financování. Pod pojmem likvidita se obecně rozumí schopnost ekonomického subjektu přeměňovat svůj majetek v peníze a těmito penězi vyrovnávat v krátkodobém časovém horizontu své závazky. Při měření tohoto ukazatele jde vždy o poměrování finančních zdrojů využitelných k úhradě krátkodobých závazků a objemu těchto krátkodobých závazků. Ukazatel likvidity se orientuje na popis krátkodobé finanční rovnováhy firmy. V modelu BAMF 2007 je hodnocena pohotová likvidita, resp. rychlá likvidita.

V případě pohotové likvidity někdy hovoříme o rychlém testu finančního zdraví, tzv. Quick Test. Pokud se hodnota této likvidity pohybuje kolem „1“, značí to vyrovnanost mezi finančním majetkem a krátkodobými pohledávkami na jedné straně, a krátkodobými závazky na straně druhé. Pokud hodnota pohotové likvidity je nižší než „1“, prezentuje to nebezpečí nesolventnosti. V případě, že je hodnota ukazatele vyšší než „1“ značí to neefektivnost ve vázání prostředků v penězích a pohledávkách, které nejsou využity a nedochází k jejich zhodnocování opakovaným užíváním v produkčním procesu. Je-li daný subjekt schopen vytvářet v průběhu sledovaného období dostatek prostředků na plynulou úhradu krátkodobých závazků, je s jeho likviditou vše v pořádku.

Pohotová likvidita:

$$L = \frac{Pe + Po}{KZv} \quad (5.2)$$

kde,

Pe – peníze a jejich ekvivalenty, tj. krátkodobý finanční majetek

Po – krátkodobé pohledávky

KZv – krátkodobé závazky

5.2.2 Ukazatel aktivity

Měří, jak efektivně zkoumaný subjekt hospodaří se svými aktivy. Vypovídací schopnost tohoto ukazatele se rozděluje do tří skupin: ukazatele výkonnosti, vázanosti a doby

obratu. Pro subjekty bez ziskového motivu tyto ukazatele představují doplňující ukazatele hodnocení. Prolínají hodnocením ukazatelů ostatních oblastí, jelikož výkonnost, vázanost jednotlivých složek majetku či dluhů, resp. míra využití majetku ve vztahu k výsledkům produkčního procesu a doby obratu vybraných složek majetku a dluhů jsou momenty, které mohou významným způsobem objasnit dopady řízení ekonomického subjektu na jeho efektivnost a to zejména na její složku hospodárnosti.

Ukazatel doby obratu v modelu BAMF 2007 zjišťuje míru souladu mezi dobou splatnosti pohledávek a dobou splatnosti závazků. V ukazateli jsou zahrnuty pouze krátkodobé pohledávky a krátkodobé závazky s ohledem na poměrování s roční kumulovanou hodnotou výnosů a nákladů. Pozitivně je hodnocena vysoká hodnota ukazatele, ovšem může dojít k tomu, že ve snaze o jeho maximalizaci daný subjekt natolik zkracuje dobu splatnosti pohledávek, že se postupně stává neatraktivní. Doba obratu pohledávek by však měla být co nejkratší. Určuje dobu, za niž se pohledávky vrátí v tržbách.

Pokud se výsledek ukazatele pohybuje kolem hodnoty „1“ představuje to situaci vyrovnaného stavu mezi oběma obratovými dobami. Pokud je hodnota výsledku výrazně vyšší než „1“, jedná se o případ, kdy pohledávky mají významně vyšší dobu splatnosti a ve vztahu k výši výnosů přesahují hodnotu doby splatnosti závazků souvisejících s příslušnou úrovní nákladů. V tomto případě by mělo dojít ke snížení doby splatnosti pohledávek a naopak zvýšení doby splatnosti závazků. Stav, kdy je hodnota výsledku nižší než „1“, pak existuje prostor pro zvyšování doby splatnosti pohledávek bez toho, aby došlo k ohrožení platební schopnosti.

Ukazatel aktivity – poměr dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků:

$$A = \frac{\frac{\emptyset P_o}{PV}}{\frac{\emptyset Z_v}{PN}} \quad (5.3)$$

kde,

$\emptyset P_o$ – průměrná hodnota krátkodobých pohledávek (roční),

$\emptyset Z_v$ – průměrná hodnota krátkodobých závazků,

PV – provozní výnosy celkem (za rok),

PN – provozní náklady celkem (za rok).

5.2.3 Ukazatel autarkie

Míra autarkie ukazuje míru soběstačnosti ekonomického subjektu. Podle charakteru použitých dat rozlišujeme hodnocení autarkie na bázi výnosově nákladové nebo příjmově výdajové. Výnosově nákladová autarkie, která je použita v této práci, má v sobě zahrnuté aplikované účetní principy jako např. akruálnost, realizační princip, věcnou shodu nákladů a výnosů.

Autarkie hlavní činnosti na výnosově nákladové bázi ukazuje, do jaké míry je daný ekonomický subjekt soběstačný z hlediska pokrytí svých nákladů hlavní činnosti z dosažených výnosů z této činnosti. V případě, že je ukazatel roven hodnotě „1“, jedná se o pozitivní hodnocení. V případě, že je výsledek nižší, pak jsou náklady nedostatečně kryty výnosy a je nutné provést analýzu příčin. V opačném případě, záleží na tom, čím je situace způsobena. Je nutné uvážit, zda by nebylo výhodnější dotační prostředky využít jinde, či zda by výnosy plynoucí z uživatelských poplatků, neměly být sníženy, samozřejmě v případě, že by došlo k žádoucímu nárůstu spotřeby daných produktů.

Ukazatel autarkie hlavní činnosti na bázi výnosů a nákladů:

$$Ae = \frac{V_{H\check{c}}}{N_{H\check{c}}} \quad (5.4)$$

kde,

$V_{H\check{c}}$ – výnosy z hlavní činnosti,

$N_{H\check{c}}$ – náklady z hlavní činnosti.⁵³

5.2.4 Ukazatel výkonnosti

Tento ukazatel vychází z obecné koncepce přidané hodnoty, jako „hodnoty přidané zpracováním“. V běžném případě se přidaná hodnota počítá jako součet obchodní marže a výkonů ponížených o výkonovou spotřebu. V mém případě, tedy v účetnictví ekonomických subjektů, jejichž hlavním předmětem činnosti není podnikání přidanou hodnotu, určujeme jako rozdíl celkových výnosů a výkonové spotřeby.

V případě, že je hodnota tohoto ukazatele rovna „1“, je to hodnoceno jako kladný výsledek výkonnostní stránky efektivnosti, kdy výše přidané hodnoty je právě na úrovni osobních nákladů a odpisů.

Ukazatel výkonnosti:

$$V = \frac{PH}{ON+odpisy} \quad (5.5)$$

kde,

PH - přidaná hodnota,

ON - osobní náklady.

5.2.5 Výnosový variátor

Tento ukazatel hodnotí relaci mezi dynamikou vývoje celkových výnosů a dynamikou vývoje celkových nákladů. Představuje poměr relativního přírůstku výnosů v běžném období a relativního přírůstku nákladů v běžném období. V případě, že je hodnota tohoto ukazatele rovna „1“, pak výnosy rostou stejně rychle jako náklady. Jestliže je výsledek ukazatele hodnota vyšší než „1“, pak rostou výnosy rychleji než náklady, a v opačném případě jde o rychlejší růst nákladů než výnosů. V případě, že je hodnota výsledku záporná, jedná se o růst

⁵³ Kraftová, I.: Finanční analýza municipální firmy. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. Str. 35-36,46-47,101-102,114-117, 119-122.

nákladů a pokles výnosů, což je hodnoceno jako nežádoucí situace. Situace, kdy by rostly výnosy a zároveň docházelo k poklesu nákladů, je považována za výjimečnou.

Výnosový variátor:

$$\mathbf{Rv} = \frac{\frac{\Delta \text{ výnosů}}{\text{výnosy}}}{\frac{\Delta \text{ nákladů}}{\text{náklady}}} = \frac{\frac{V_1 - V_0}{V_1}}{\frac{N_1 - N_0}{N_1}} \quad (5.6)$$

kde: V_1 – výnosy celkem v běžném období,

V_0 – výnosy celkem v minulém období,

N_1 – náklady celkem v běžném období,

N_0 – náklady celkem v minulém období.⁵⁴

5.2.6 Ukazatel rentability

Hodnocení rentability je u ekonomických subjektů bez ziskového motivu jedním z nejdiskutovanějších problémů. Je nutné zdůraznit, že neziskové subjekty společně se svou hlavní činností často realizují i doplňkovou činnost, tzv. hospodářskou činnost a cíle těchto aktivit se z hlediska rentability odlišují. Zatímco cílem hlavní činnosti je vyrovnanost nákladů a výnosů, oproti tomu cílem doplňkové činnosti je zisk.

Existuje několik možností, jak počítat ukazatel rentability. Model BAMF 2007 konstruuje tento ukazatel tak, aby odrážel specifika neziskových subjektů, které mohou realizovat doplňkovou činnost. Ukazatel odráží míru, v jaké je ztráta z hlavní činnosti pokrývána ziskem z doplňkové činnosti. Jinak řečeno, do jaké míry je naplňována funkce doplňkové činnosti. Tento ukazatel má samozřejmě smysl počítat pouze v těch případech, kdy dochází k realizaci doplňkové činnosti a zároveň pokud je ztráta z hlavní činnosti. Neuvažujeme ztrátu z doplňkové činnosti, jelikož taková činnost nesmí být realizována.⁵⁵

V této práci je konstruován model BAMF 2007 dvěma způsoby: bez rentability a s rentabilitou, vzhledem k tomu, že pouze u 8 veřejných vysokých škol z celkového počtu 26 je evidována ztráta z hlavní činnosti. U ostatních veřejných vysokých škol byla ve zkoumaném období hlavní činnost zisková, popřípadě nulová.

⁵⁴ Kraftová, I.: Efektivnost veřejného sektoru regionu na mikroúrovni: modifikovaný model BAMF in 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS. Košice: Technical University of Košice, 2007.

⁵⁵ Kraftová, I.: Finanční analýza municipální firmy. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002. Str. 105-107

Míra pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z doplňkové činnosti:

$$\mathbf{Rz} = \frac{\mathbf{Zisk}_{D\check{c}}}{\mathbf{Ztráta}_{H\check{c}}} + \mathbf{1} \quad (5.7)$$

kde,

$\mathbf{Zisk}_{D\check{c}}$ – zisk z doplňkové činnosti,

$\mathbf{Ztráta}_{H\check{c}}$ – ztráta z hlavní činnosti, uváděna v absolutní hodnotě.⁵⁶

⁵⁶ Kraftová, I.: Efektivnost veřejného sektoru regionu na mikroúrovni: modifikovaný model BAMF in 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS. Košice: Technical University of Košice, 2007.

6 POSOUZENÍ FINANČNÍHO ZDRAVÍ A VÝKONNOSTI VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČR V OBLASTI VZDĚLÁVACÍ ČINNOSTI

Tato kapitola je zaměřena na vlastní finanční analýzu veřejných vysokých škol v ČR. Cílem je zhodnocení finančního zdraví veřejných vysokých škol v České republice, pomocí zvolených metod finanční analýzy. Pro výpočet analýzy je nutné mít data aktuálního a minulého období. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, byla shromážděna data za období let 2005-2006 od 26 veřejných vysokých škol, přičemž stěžejním rokem byl rok 2006. Soukromé a státní vysoké školy nebylo možné porovnávat. Ve zkoumaném vzorku jsou 3 výjimky, jimiž jsou Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, kde jsou zkoumanými roky 2006 a 2007, dále Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze, kde jsou použita data za roky 2003 a 2004 a nakonec Západočeská univerzita v Plzni, kde jsou k dispozici pouze data za rok 2007 (potažmo za rok 2006).

Pro zpracování analýzy pomocí modelu BAMF 2007 bylo potřebné získat následující zdrojová data (v tis. Kč) za zvolené roky 2005 a 2006:

Tabulka 1 - Tabulka zdrojových dat

Zdroj	Položka	Ukazatel
Rozvaha	52	Krátkodobé pohledávky
Rozvaha	72	Krátkodobý finanční majetek
Rozvaha	106	Krátkodobé závazky
Rozvaha	86	Vlastní zdroje krytí
Rozvaha	95	Cizí zdroje
Výkaz zisku a ztráty	79	Výnosy celkem
Výkaz zisku a ztráty	42	Náklady celkem
Výkaz zisku a ztráty	79	Zisk z doplňkové činnosti
Výkaz zisku a ztráty	79	Ztráta z hlavní činnosti
Výkaz zisku a ztráty	9	<i>mzdové náklady</i>
Výkaz zisku a ztráty	10	<i>zákonné sociální pojištění</i>
Výkaz zisku a ztráty	11	<i>ostatní sociální pojištění</i>
Výkaz zisku a ztráty	12	<i>zákonné sociální náklady</i>
Výkaz zisku a ztráty	13	<i>ostatní sociální náklady</i>
Výkaz zisku a ztráty	9 až 13	Osobní náklady
Výkaz zisku a ztráty	30	Odpisy
Výkaz zisku a ztráty	1	<i>spotřeba materiálu</i>
Výkaz zisku a ztráty	2	<i>spotřeba energie</i>
Výkaz zisku a ztráty	3	<i>spotřeba ostatních neskladovaných dodávek</i>
Výkaz zisku a ztráty	4	<i>prodané zboží</i>
Výkaz zisku a ztráty	5	<i>opravy a udržování</i>
Výkaz zisku a ztráty	6	<i>cestovné</i>
Výkaz zisku a ztráty	7	<i>náklady na reprezentaci</i>
Výkaz zisku a ztráty	8	<i>ostatní služby</i>
Výkaz zisku a ztráty	1 až 8	Výkonová spotřeba

6.1 HODNOCENÍ UKAZATELE LIKVIDITY VVŠ

Jak již bylo řečeno, tento ukazatel poukazuje na to, zda je daný subjekt schopen vytvářet dostatek finančních prostředků na to, aby mohl dostát svých závazků. V této práci byla k výpočtu ukazatele likvidity veřejných vysokých škol využita tzv. pohotová likvidita.

V následující tabulce lze vidět, že všechny sledované subjekty překračují stanovenou referenční hodnotu „1“. Žádná ze sledovaných škol nedosahuje hodnoty „1“ a méně než „1“. V žádném z případů se tedy nevyskytují známky nesolventnosti. 5 subjektů dosahuje hodnoty v rozmezí „1-2“, 18 sledovaných subjektů dosahuje hodnoty vyšší než „2“, 2 vysoké školy mají hodnotu vyšší než „3“ a pouze Univerzita J. E. Purkyně má hodnotu vyšší než „4“. Hodnoty vyšší než „1“ jsou projevem neefektivnosti ve vázání prostředků v penězích a pohledávkách, které nejsou využity a nedochází k jejich zhodnocování. V této analýze je však na tyto hodnoty pohlíženo pozitivně. Všechny školy jsou schopné svým finančním majetkem zcela pokrýt své krátkodobé závazky. U soukromé firmy by se v případě vysokého indexu hovořilo o vysokém a zbytečném držení majetku. U vysokých škol je však jejich chod zcela závislý na finančních prostředcích od zřizovatele a držení určitého většího obnosu finančních prostředků představuje rezervu pro nepředvídané situace.

Tabulka 2 - Výsledky hodnocení ukazatele likvidity

Pořadí	Název školy	Ukazatel likvidity
1.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	4,30
2.	Akademie múzických umění v Praze	3,92
3.	Masarykova univerzita	3,36
4.	Univerzita Hradec Králové	2,99
5.	Západočeská univerzita v Plzni	2,76
6.	Technická univerzita v Liberci	2,73
7.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	2,72
8.	Vysoká škola ekonomická v Praze	2,63
9.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	2,55
10.	Česká zemědělská univerzita v Praze	2,49
11.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	2,48
12. - 13.	Akademie výtvarných umění v Praze	2,42
12. - 13.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	2,42
14.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	2,40
15.	Univerzita Karlova v Praze	2,28
16.	České vysoké učení technické v Praze	2,26
17.	Ostravská univerzita v Ostravě	2,25
18.	Vysoké učení technické v Brně	2,18
19.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	2,17
20.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	2,09
21.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	2,03
22.	Univerzita Pardubice	1,78
23.	Univerzita Palackého v Olomouci	1,76
24.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	1,66
25.	Slezská univerzita v Opavě	1,41
26.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	1,38

6.2 HODNOCENÍ UKAZATELE AKTIVITY VVŠ

Ukazatel aktivity je posuzován podle doby obratu pohledávek (čítatel) a doby obratu závazků (jmenovatel). Jsou zde tedy zahrnuty krátkodobé pohledávky a krátkodobé závazky.

Jak je vidět v následující tabulce, žádná ze sledovaných vysokých škol nedosahuje požadované hodnoty „1“, kdy by se nacházely v rovnovážném stavu. Všechny školy se týkají situace, kdy by bylo možné prodloužit dobu splatnosti pohledávek, aniž by došlo k ohrožení platební schopnosti škol.

Tabulka 3 - Výsledky hodnocení ukazatele aktivity

Pořadí	Název školy	Ukazatel aktivity
1.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	0,86
2.	Technická univerzita v Liberci	0,63
3.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	0,41
4.	České vysoké učení technické v Praze	0,37
5.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	0,32
6.	Česká zemědělská univerzita v Praze	0,30
7.	Univerzita Hradec Králové	0,28
8. - 9.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	0,27
8. - 9.	Univerzita Palackého v Olomouci	0,27
10.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	0,26
11.	Vysoké učení technické v Brně	0,23
12. - 13.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	0,22
12. - 13.	Západočeská univerzita v Plzni	0,22
14. - 15.	Akademie výtvarných umění v Praze	0,20
14. - 15.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	0,20
16. - 17.	Masarykova univerzita	0,16
16. - 17.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	0,16
18.	Vysoká škola ekonomická v Praze	0,15
19.	Univerzita Karlova v Praze	0,14
20. - 21.	Akademie múzických umění v Praze	0,13
20. - 21.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	0,13
22.	Slezská univerzita v Opavě	0,11
23.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	0,10
24.	Univerzita Pardubice	0,07
25.	Ostravská univerzita v Ostravě	0,03
26.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	0,02

6.3 HODNOCENÍ UKAZATELE AUTARKIE VVŠ

V této práci je použit ukazatel autarkie, tedy míry soběstačnosti daného subjektu, založený na výnosově nákladové bázi.

V následující tabulce lze vidět, že výsledky tohoto ukazatele, jsou velice vyrovnané. Při pohledu na dosažené výsledky nejsou patrné žádné výrazně odlišné hodnoty. Celkem 11 veřejných vysokých škol z celkového počtu 26 dosahuje optimální hodnoty „1“, dalších 12 škol má výsledek přesahující nepatrně hodnotu „1“ a pouze 3 školy se nachází mírně pod hranicí referenční hodnoty „1“, tudíž nejsou schopné plně financovat náklady z hlavní činnosti výnosy z hlavní činnosti. Je tedy zřejmé, že většina škol, je schopna dostatečně pokrýt výnosy dosaženými z hlavní činnosti náklady na tuto činnost, přičemž téměř polovina

škol by mohla zvážit využití těchto výnosů ještě výhodnějším způsobem. Je však zřejmé, že téměř všechny školy jsou soběstačné, co se týče financování hlavní činnosti.

Tabulka 4 - Výsledky hodnocení ukazatele autarkie

Pořadí	Název školy	Ukazatel autarkie
1.	Česká zemědělská univerzita v Praze	1,04
2.	Ostravská univerzita v Ostravě	1,03
3. - 7.	Akademie múzických umění v Praze	1,02
3. - 7.	Akademie výtvarných umění v Praze	1,02
3. - 7.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	1,02
3. - 7.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	1,02
3. - 7.	Univerzita Palackého v Olomouci	1,02
8. - 12.	Masarykova univerzita	1,01
8. - 12.	Univerzita Hradec Králové	1,01
8. - 12.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	1,01
8. - 12.	Univerzita Pardubice	1,01
8. - 12.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	1,01
13. - 23.	Vysoké učení technické v Brně	1,00
13. - 23.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	1,00
13. - 23.	Západočeská univerzita v Plzni	1,00
13. - 23.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1,00
13. - 23.	Technická univerzita v Liberci	1,00
13. - 23.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	1,00
13. - 23.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	1,00
13. - 23.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	1,00
13. - 23.	Slezská univerzita v Opavě	1,00
13. - 23.	Univerzita Karlova v Praze	1,00
13. - 23.	Vysoká škola ekonomická v Praze	1,00
24. - 25.	České vysoké učení technické v Praze	0,99
24. - 25.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	0,99
26.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	0,96

6.4 HODNOCENÍ UKAZATELE VÝKONNOSTI VVŠ

V následující tabulce jsou uvedeny výsledky hodnocení ukazatele výkonnosti. Všech 26 škol přesahuje referenční hodnotu „1“, z čehož vyplývá, že přidaná hodnota překračuje úroveň osobních nákladů a odpisů. Obecně lze opět konstatovat, že se jedná o poměrně vyrovnané výsledky.

Tabulka 5 - Výsledky hodnocení ukazatele výkonnosti

Pořadí	Název školy	Ukazatel výkonnosti
1.	Technická univerzita v Liberci	1,47
2.	Vysoké učení technické v Brně	1,36
3. - 6.	Akademie výtvarných umění v Praze	1,28
3. - 6.	Masarykova univerzita	1,28
3. - 6.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	1,28
3. - 6.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	1,28
7. - 9.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	1,26
7. - 9.	Univerzita Palackého v Olomouci	1,26
7. - 9.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	1,26
10.	Západočeská univerzita v Plzni	1,25
11.	Univerzita Karlova v Praze	1,24
12.	Česká zemědělská univerzita v Praze	1,23
13.	Ostravská univerzita v Ostravě	1,22
14. - 16.	Akademie múzických umění v Praze	1,20
14. - 16.	Univerzita Pardubice	1,20
14. - 16.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	1,20
17.	Vysoká škola ekonomická v Praze	1,19
18. - 19.	České vysoké učení technické v Praze	1,18
18. - 19.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	1,18
20.	Slezská univerzita v Opavě	1,17
21. - 22.	Univerzita Hradec Králové	1,16
21. - 22.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	1,16
23. - 24.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	1,11
23. - 24.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1,11
25.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	1,10
26.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	1,08

6.5 HODNOCENÍ VÝNOSOVÉHO VARIÁTORU VVŠ

V následující tabulce je možné pozorovat vztah mezi dynamikou vývoje celkových výnosů a dynamikou vývoje celkových nákladů ve sledovaném období. Téměř polovina veřejných vysokých škol nedosahuje hodnoty „1“, z čehož plyne, že u těchto škol dochází k rychlejšímu růstu nákladů než výnosů. Dvě poslední vysoké školy dosahují dokonce záporných hodnot, což je považováno za alarmující situaci, kdy celkové náklady rostou a zároveň celkové výnosy klesají. Ostatních 12 vysokých škol dosahuje optimální hodnoty „1“, přičemž 8 z nich referenční hodnotu přesahuje, což je hodnoceno jako pozitivní efekt, kdy výnosy rostou rychleji než náklady.

Tabulka 6 - Výsledky hodnocení výnosového variátoru

Pořadí	Název školy	Výnosový variátor
1.	Masarykova univerzita	1,35
2.	Česká zemědělská univerzita v Praze	1,17
3. - 5.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1,02
3. - 5.	Ostravská univerzita v Ostravě	1,02
3. - 5.	Západočeská univerzita v Plzni	1,02
6. - 8.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	1,01
6. - 8.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	1,01
6. - 8.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	1,01
9. - 12.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	1,00
9. - 12.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	1,00
9. - 12.	Akademie múzických umění v Praze	1,00
9. - 12.	České vysoké učení technické v Praze	1,00
13.	Univerzita Hradec Králové	0,99
14. - 15.	Univerzita Pardubice	0,97
14. - 15.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	0,97
16.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	0,96
17.	Univerzita Karlova v Praze	0,94
18.	Univerzita Palackého v Olomouci	0,93
19.	Vysoké učení technické v Brně	0,87
20.	Technická univerzita v Liberci	0,82
21.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	0,75
22.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	0,68
23. - 24.	Akademie výtvarných umění v Praze	0,16
23. - 24.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	0,16
25.	Slezská univerzita v Opavě	-0,42
26.	Vysoká škola ekonomická v Praze	-0,65

6.6 HODNOCENÍ UKAZATELE RENTABILITY VVŠ

Jak již bylo dříve řečeno, tento ukazatel bylo možné počítat - s ohledem na teoretická východiska problému - pouze u těch veřejných vysokých škol, které vykazovaly ztrátu z hlavní činnosti, která je následně pokrývána ziskem z doplňkové činnosti. Takových škol je v České republice 8, u ostatních veřejných vysokých škol byl ve zkoumaném období evidován zisk z hlavní činnosti, popřípadě byl hospodářský výsledek této činnosti nulový. V následující tabulce je vidět, do jaké míry tyto školy naplňují funkci doplňkové činnosti.

Jak lze vidět, hodnoty ukazatele rentability u všech škol mají poměrně malé rozpětí, kromě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, která dosahuje výrazně odlišných hodnot. Tato hodnota je dána velmi malou ztrátou z hlavní činnosti, která dosahuje pouze 40 Kč

v roce 2006, přičemž zisk z doplňkové činnosti je 3.516.720 Kč, čímž značně přesahuje hodnotu ztráty z hlavní činnosti v daném roce.

Tabulka 7 - Výsledek hodnocení ukazatele rentability

Pořadí	Název školy	Ukazatel rentability
1.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	87919,00
2.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	3,53
3.	Vysoká škola ekonomická v Praze	3,26
4.	Slezská univerzita v Opavě	2,95
5.	Univerzita Karlova v Praze	2,91
6.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	2,63
7.	České vysoké učení technické v Praze	2,33
8.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	2,28

6.7 MODEL BAMF 2007

Model BAMF 2007 byl využit k ohodnocení bonity 26 veřejných vysokých škol, s důrazem na jejich efektivnost. Byly vypočteny jednotlivé ukazatele pro tento model. Ukazatel Rz byl vypočítán pouze u 8 veřejných vysokých škol. Výsledky jsou proto rozděleny do dvou skupin:

- Model BAMF 2007 bez ukazatele Rz,
- Model BAMF 2007 s ukazatelem Rz.

6.7.1 Model BAMF 2007 bez ukazatele Rz

Základní tvar této varianty modelu je:

$$\text{BAMF 2007} = (\text{L} + \text{A} + \text{Ae} + \text{V} + \text{Rv}) / 5 \quad (6.1)$$

V následující tabulce lze vidět výsledky hodnocení jednotlivých veřejných vysokých škol v ČR podle modelu BAMF 2007.

Tabulka 8 - Výsledky hodnocení modelu BAMF 2007 bez ukazatele Rz

Pořadí	Název školy	BAMF 2007 bez ukazatele Rz
1.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	1,47
2.	Akademie múzických umění v Praze	1,45
3.	Masarykova univerzita	1,43
4.	Technická univerzita v Liberci	1,33
5.	Univerzita Hradec Králové	1,29
6. - 7.	Západočeská univerzita v Plzni	1,25
6. - 7.	Česká zemědělská univerzita v Praze	1,25
8.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	1,24
9.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	1,21
10.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	1,20
11.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	1,18
12.	České vysoké učení technické v Praze	1,16
13.	Vysoké učení technické v Brně	1,13
14.	Univerzita Karlova v Praze	1,12
15.	Ostravská univerzita v Ostravě	1,11
16.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	1,09
17.	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	1,08
18.	Univerzita Palackého v Olomouci	1,05
19.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	1,04
20. - 23.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	1,02
20. - 23.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	1,02
20. - 23.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	1,02
20. - 23.	Akademie výtvarných umění v Praze	1,02
24.	Univerzita Pardubice	1,01
25.	Vysoká škola ekonomická v Praze	0,86
26.	Slezská univerzita v Opavě	0,65

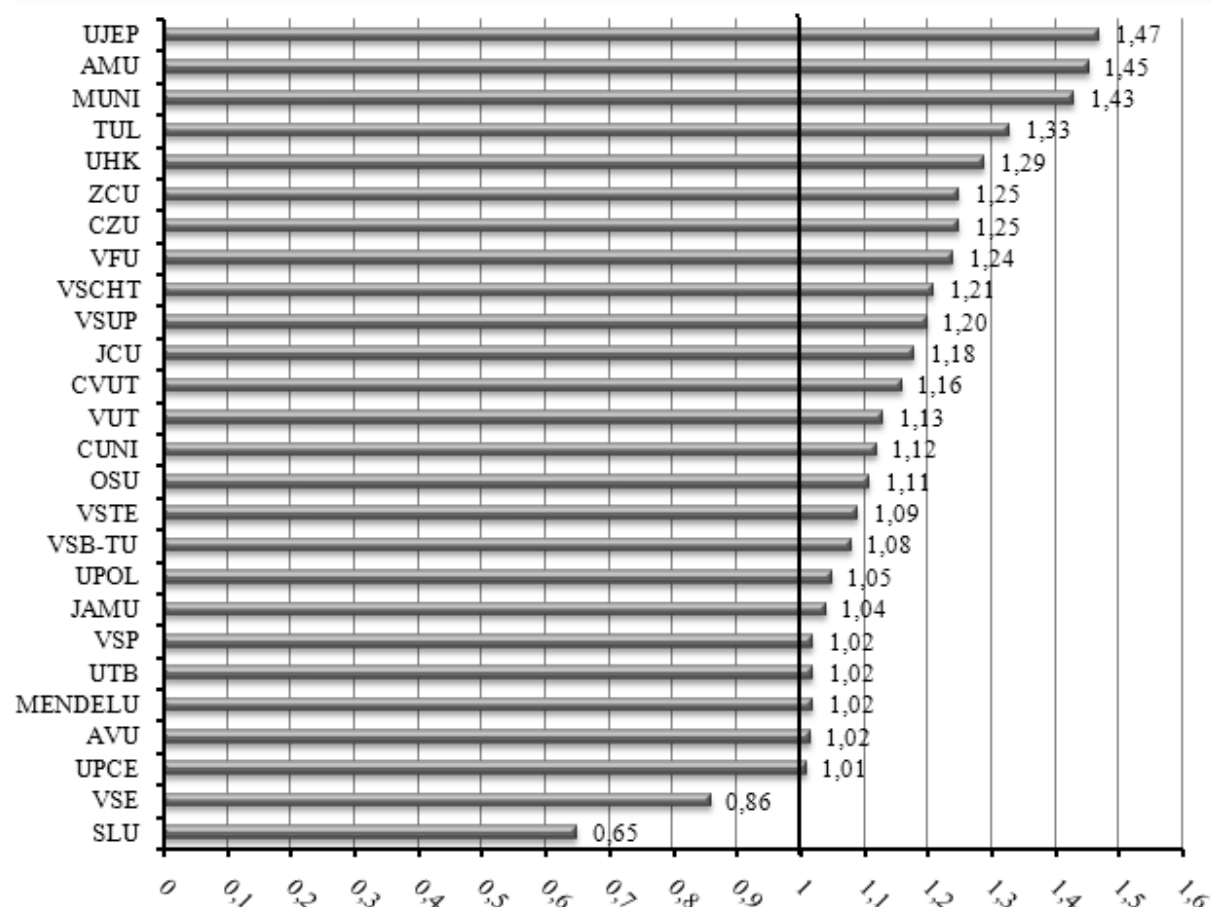
Výsledky hodnocení modelu BAMF 2007, jsou stanovené referenční hodnotou „1“, přičemž výsledky dosahující této hodnoty a vyšší jsou hodnoceny pozitivně.

Z předchozí tabulky je patrné, že přesně optimální hodnoty „1“ v modelu BAMF 2007 nedosahuje žádný ze sledovaných subjektů. Celkem 7 veřejných vysokých škol spadá do intervalu výsledků, které dle stanovené hypotézy, hodnoceny jako nejméně úspěšné. Tento interval je od hodnoty 1,01 do hodnoty 1,05. 17 vysokých škol se nachází v intervalu výsledků, které překračují stanovenou akceptovatelnou odchylku 0,05 bodů. Tento interval se pohybuje od hodnoty 1,08 do hodnoty 1,47. Tyto školy jsou hodnoceny pozitivně, ovšem jejich hospodaření již není tak efektivní jako u předchozích 7 škol. Tyto veřejné vysoké školy mohou být z hlediska finančního zdraví v pořádku, ale je otázkou, zda je jejich pozice jako

subjektu neziskového veřejného sektoru efektivní. Pouze 2 veřejné vysoké školy nedosahují hodnoty „1“, přičemž Vysoká škola ekonomická v Praze se pohybuje na úrovni špatných výsledků a Slezská univerzita v Opavě dokonce v kategorii alarmujících výsledků. Tyto hodnoty jsou pravděpodobně výsledkem velmi nízkých hodnot dílčího ukazatele výnosového variátoru, kdy tyto dvě veřejné vysoké školy jako jediné dosahují záporných hodnot, zatímco v ostatních ukazatelích dosahují dobrých i velmi dobrých hodnot. Takto nízké hodnoty výnosového variátoru jsou považovány za negativní efekt, kdy celkové náklady rostou, zatímco celkové výnosy klesají. Tyto dvě veřejné vysoké školy nejsou finančně zdravé.

Pozitivní však je, že odchylka od stanovené optimální hodnoty směrem nahoru, je vyšší, než odchylka hodnot pohybujících se pod úrovní hodnoty „1“.

Graf 5- Výsledky hodnocení modelu BAMF 2007 bez ukazatele Rz

Na tomto grafu je dobře viditelné, že žádná ze zkoumaných 26 veřejných vysokých škol, nemá výsledek roven referenční hodnotě „1“, která je zde zvýrazněna tučnou čarou. Avšak skupina 7 škol z celkového počtu 26, jimiž jsou Univerzita Pardubic (UPCE), Akademie výtvarných umění v Praze (AMU), Vysoká škola polytechnická Jihlava (VSPJ), Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB), Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

(MENDELU), Janáčkova akademie múzických umění v Brně (JAMU) a Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL), dosahují tolerované odchylky 0,05 bodů. Tudíž tyto veřejné vysoké školy mohou být považovány za finančně zdravé, podle stanoveného modelu BAMF 2007. Tzn., hospodaří se svými prostředky efektivně. Ostatní vysoké školy, přesahující hodnotu 1,05 jsou sice také finančně zdravé, ale hospodaření s jejich prostředky již není uskutečňováno tak efektivně, jako u výše zmíněných 7 škol.

Velmi vysoké hodnoty veřejných vysokých škol, přesahující hodnotu 1,05 jsou pravděpodobně do jisté míry ovlivněny vysokými hodnotami dílčího ukazatele likvidity. Všechny tyto školy mají vysokou hodnotu ukazatele likvidity, což svědčí o neefektivnosti ve vázání peněžních prostředků, které nejsou využity k dalšímu zhodnocování.

Ostatní dílčí ukazatele spíše jen celkový obraz o finančním zdraví zkoumaných subjektů dokreslují.

Celkové hodnocení bonity veřejných vysokých škol však vyznívá velmi pozitivně. 24 sledovaných subjektů překračuje danou referenční hodnotu, přičemž nejlépe je na tom Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Celkově lze konstatovat, že hodnoty u jednotlivých zkoumaných subjektů jsem poměrně vyrovnané.

6.7.2 Model BAMF 2007 s ukazatelem Rz

Základní tvar této varianty modelu je:

$$\text{BAMF 2007} = (\text{L} + \text{A} + \text{Ae} + \text{V} + \text{Rv} + \text{Rz}) / 6 \quad (6.2)$$

V následující tabulce je možné vidět, že všech 26 veřejných vysokých škol překračuje referenční hodnotu „1“. Změny v tomto modelu s rentabilitou se týkají 9 veřejných vysokých škol. U těchto vysokých škol, bylo možné vypočítat ukazatel rentability, jelikož dosahují ztráty z hlavní činnosti.

Dané školy, u nichž je vypočítán ukazatel rentability Rz, si vždy polepšily o několik míst v pořadí v porovnání s modelem BAMF 2007 neobsahujícím výpočet ukazatele Rz. Jak lze vidět, výsledky jsou poměrně vyrovnané podobně jako v předchozí variantě modelu bez rentability, pouze Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem vykazuje výrazně odlišných hodnot než ostatní subjekty a výrazným způsobem překračuje referenční hodnotu ukazatele. Je to způsobeno velmi malou ztrátou z hlavní činnosti, která je mnohonásobně pokryta ziskem z činnosti doplňkové, což je vysvětleno v části popisující ukazatel rentability.

Tabulka 9 - Výsledky hodnocení modelu BAMF 2007 s ukazatelem Rz

Pořadí	Název školy	Hodnota Rz	BAMF 2007 s ukazatelem Rz
1.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	87919,00	14654,39
2.	Technická univerzita v Liberci	x	1,75
3.	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	3,53	1,49
4.	Akademie múzických umění v Praze	x	1,45
5.	Masarykova univerzita	x	1,43
6.	Univerzita Karlova v Praze	2,91	1,42
7.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	2,28	1,39
8.	České vysoké učení technické v Praze	2,33	1,36
9.	Janáčkova akademie múzických umění v Brně	2,63	1,31
10.	Univerzita Hradec Králové	x	1,29
11.	Vysoká škola ekonomická v Praze	3,26	1,26
12. - 13.	Česká zemědělská univerzita v Praze	x	1,25
12. - 13.	Západočeská univerzita v Plzni	x	1,25
14.	Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	x	1,24
15.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	x	1,20
16.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	x	1,18
17.	Vysoké učení technické v Brně	x	1,13
18.	Ostravská univerzita v Ostravě	x	1,11
19.	Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	x	1,09
20.	Univerzita Palackého v Olomouci	x	1,05
21.	Slezská univerzita v Opavě	2,95	1,04
22. - 25.	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	x	1,02
22. - 25.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	x	1,02
22. - 25.	Vysoká škola polytechnická Jihlava	x	1,02
22. - 25.	Akademie výtvarných umění v Praze	x	1,02
26.	Univerzita Pardubice	x	1,01

Poznámka:

x - U těchto vysokých škol nebyla vykázána ztráta z hlavní činnosti, tudíž nebylo možné spočítat ukazatel Rz. V případě těchto škol, jsou hodnoty v modelu BAMF 2007 bez ukazatele Rz a hodnoty v modelu BAMF 2007 s ukazatelem Rz shodné.

Tabulka 10 - Porovnání hodnot modelu BAMF 2007 s ukazatelem Rz a bez ukazatele Rz

Název školy	BAMF 2007 bez ukazatele Rz	BAMF 2007 s ukazatelem Rz
České vysoké učení technické v Praze	1,16	1,36
Janáčkova akademie múzických umění v Brně	1,04	1,31
Slezská univerzita v Opavě	0,65	1,04
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	1,47	14654,39
Univerzita Karlova v Praze	1,12	1,42
Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	1,08	1,49
Vysoká škola ekonomická v Praze	0,86	1,26
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	1,21	1,39

Vzhledem k tomu, že převážná většina veřejných vysokých škol nedosahuje ztráty z hlavní činnosti, je model BAMF 2007 s ukazatelem Rz považován pouze za doplňkový a jako stěžejní považují model BAMF 2007 bez ukazatele Rz, kde jsou výsledky srovnatelné.

Důležité je upozornit na Vysokou školu ekonomickou v Praze a Slezskou univerzitu v Opavě, které se díky výpočtu ukazatele rentability dostávají v celkovém výsledku nad referenční hodnotu „1“ a tím pádem, mohou být hodnoceny jako finančně zdravé, přičemž Slezská univerzita dokonce spadá do intervalu akceptovatelné odchylky 0,05 bodů, tím pádem může být hodnocena jako velmi úspěšná.

6.8 CELKOVÉ STATISTICKÉ ÚDAJE

Průměrné hodnoty jednotlivých ukazatelů modelu BAMF 2007 26 českých veřejných vysokých škol:

Tabulka 11 - Průměrné hodnoty dílčích ukazatelů a modelu BAMF 2007

BAMF 2007 bez ukazatele Rz	BAMF 2007 s ukazatelem Rz	Likvidita	Aktivita	Autarkie	Výkonnost	Variátor výnosů	Rentabilita
1,13	564,80	2,44	0,24	1,01	1,17	0,80	3382,41
<i>Hodnoty po vyloučení UJEP z výpočtu Rz a modelu BAMF 2007 s ukazatelem Rz:</i>							
BAMF 2007 bez ukazatele Rz	BAMF 2007 s ukazatelem Rz	Likvidita	Aktivita	Autarkie	Výkonnost	Variátor výnosů	Rentabilita
1,13	1,23	2,44	0,24	1,01	1,17	0,80	2,97

V této tabulce lze vidět průměrné hodnoty jednotlivých dílčích ukazatelů a obou modelů BAMF 2007. Tabulka je však rozdělena do dvou částí, kdy v první z nich jsou zahrnuty všechny zjištěné hodnoty. V druhé části tabulky se hodnoty liší ve dvou případech - v modelu BAMF 2007 s ukazatelem Rz a v ukazateli rentability - v těchto dvou případech byla z výpočtu průměrné hodnoty vyloučena Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, která v ukazateli rentability dosahuje výrazně odlišné vysoké hodnoty a tím dochází ke zkreslení průměrné hodnoty v těchto případech.

Průměrné hodnoty dílčích ukazatelů, kromě ukazatele rentability, i modelu BAMF 2007 bez ukazatele Rz se pohybují nad hranicí referenční hodnoty „1“, což je obecně hodnoceno jako pozitivní situace. Výjimkou jsou však ukazatel aktivity, jehož průměrná

hodnota dosahuje pouhých 0,24 a výnosový variátor, který má průměrnou hodnotu rovněž nižší než „1“.

6.9 POSOUZENÍ VÝKONNOSTI VEŘEJNÝCH VYSOKÝCH ŠKOL V ČR

V rámci hodnocení výkonnosti veřejných vysokých škol v ČR jsou porovnávány finanční prostředky vynaložené na oblast výzkumu a vývoje u jednotlivých vysokých škol, jelikož tato oblast je v současnosti rovněž aktuálním tématem, vzhledem k projednávané Bílé knize terciárního vzdělávání v rámci reformy systému výzkumu, vývoje a inovací.

Stále se vedou diskuze o potřebě diverzifikace vysokých škol na školy „výzkumné a vzdělávací“. Pro vyhodnocení výkonnosti českých veřejných vysokých škol v oblasti výzkumu je využít procentuální podíl finančních prostředků plynoucích do oblasti výzkumu a vývoje a celkových dotací a příspěvků, které dané školy obdržely.

V následující tabulce vidíme, kolik finančních prostředků plynulo v roce 2006 do rozpočtů jednotlivých veřejných vysokých škol, kolik prostředků bylo celkově využito na oblast výzkumu a vývoje a následně procentuální podíl výdajů na výzkum a vývoj na celkových příjmech.

Je zřejmé, že mezi jednotlivými školami jsou poměrně značné rozdíly v množství prostředků, které poskytují na rozvoj oblasti výzkumu a vývoje. Za pozornost stojí první tři veřejné vysoké školy, kdy v případě Českého vysokého učení technického v Praze a Univerzity Karlovi v Praze, plyne na výzkum a vývoj více než třetina svěřených prostředků a v případě Vysoké školy chemicko-technologické v Praze je to téměř polovina prostředků. První tři vysoké školy, které získávají nejvíce prostředků na výzkum a vývoj v poměru k ostatním finančním prostředkům, lze v podmínkách České republiky jistě považovat za školy „výzkumné“.

Tabulka 12 - Podíl výdajů na výzkum a vývoj na celkových finančních prostředcích jednotlivých veřejných vysokých škol v ČR

Zkratka školy	Rok 2006, v tis. Kč		Procentuální podíl
	Výzkum a vývoj celkem	Celkem dotace a příspěvky z kapitoly MŠMT, dotace z ostatních kapitol státního rozpočtu a další zdroje	
VSCHT	350 552,34 Kč	793 312,69 Kč	44,19 %
CVUT	1 007 636,00 Kč	2 750 648,00 Kč	36,63 %
CUNI	1 759 957,00 Kč	5 121 675,00 Kč	34,36 %
MUNI	781 968,00 Kč	2 808 177,00 Kč	27,85 %
UPOL	412 347,00 Kč	1 565 477,00 Kč	26,34 %
JCU	203 060,29 Kč	847 125,52 Kč	23,97 %
TUL	140 304,00 Kč	604 648,00 Kč	23,20 %
UPCE	157 410,00 Kč	707 954,00 Kč	22,23 %
VUT	463 265,00 Kč	2 092 916,00 Kč	22,13 %
MENDELU	168 021,00 Kč	886 569,00 Kč	18,95 %
VFU	75 567,00 Kč	398 844,00 Kč	18,95 %
ZCU*	215 182,71 Kč	1 190 908,90 Kč	18,07 %
CZU	142 358,00 Kč	1 107 941,00 Kč	12,85 %
OSU	63 398,00 Kč	566 550,00 Kč	11,19 %
VSE	92 109,00 Kč	828 614,00 Kč	11,12 %
UTB	73 068,11 Kč	661 331,32 Kč	11,05 %
AMU	26 904,27 Kč	312 299,28 Kč	8,61 %
VSB-TU	151 338,00 Kč	1 805 494,00 Kč	8,38 %
SLU	23 504,00 Kč	297 907,58 Kč	7,89 %
AVU	3 388,00 Kč	62 338,00 Kč	5,43 %
UJEP	14 923,10 Kč	479 278,59 Kč	3,11 %
JAMU	1 618,00 Kč	147 451,00 Kč	1,10 %
UHK	2 980,00 Kč	362 341,00 Kč	0,82 %
VSUP	141,00 Kč	98 398,00 Kč	0,14 %
VSP	0,00 Kč	52 796,00 Kč	0,00 %
VSTE	0,00 Kč	5 195,00 Kč	0,00 %

* data z roku 2007

Velkým protikladem jsou poslední dvě vysoké školy: Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, z jejichž rozpočtu nejdou žádné prostředky na podporu výzkumu a vývoje a dále v případě Univerzity Hradec Králové a Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze neplyne na výzkum a vývoj ani celé procento z celkových finančních prostředků. V případě Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích je situace zřejmě poněkud zkreslena, neboť tato vysoká škola vznikla teprve v roce 2006, je tedy možné, že zatím nemá vytvořené dostatečné zázemí pro rozvoj výzkumu a vývoje. Stejně tak tomu bude pravděpodobně i v případě Vysoké školy polytechnické Jihlava, která vznikla teprve v roce 2004.

Pokud by mělo dojít k případné klasifikaci veřejných vysokých škola na školy výzkumné a vzdělávací, pak by tato jejich diverzifikace podle výsledků vyplývajících z výše uvedené tabulky byla nejspíše možná. Tato klasifikace by případně mohla mít určitou spojitost s finančním zdravím daných veřejných vysokých škol.

6.9.1 Výkonnostně-efektivnostní parametr

V této subkapitole je věnována pozornost výkonnostně-efektivnostnímu parametru vzdělávací činnosti. Podstatou tohoto parametru je zjistit, jaký podíl z celkových disponibilních finančních prostředků, které veřejné vysoké školy získávají, je vázán na jednoho studenta. Tyto finanční prostředky jsou očištěny o ty prostředky, které jsou školám poskytovány na oblast výzkumu a vývoje.

Obecný vzorec pro výkonnostně-efektivnostní parametr je následující:

$$\frac{A-B}{C} \quad (6.3)$$

přičemž,

A - celkové dotace a příspěvky z kapitoly MŠMT, dotace z ostatních kapitol státního rozpočtu a další zdroje.⁵⁷

B - příspěvky plynoucí na výzkum a vývoj.⁵⁸

C - počet studentů dané veřejné vysoké školy v daném roce

Jak lze vidět v následující tabulce, počet studentů u jednotlivých veřejných vysokých škol se značně liší. Nejnižší počet studentů má Akademie výtvarných umění v Praze, pouhých 268 studentů v roce 2006, nejvíce naopak má Univerzita Karlova v Praze s 46.101 studenty v roce 2006. V případě Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích a Západočeské univerzity v Plzni bylo v zájmu zajištění komplexnosti nutné užít data z roku 2007.

⁵⁷ Data vychází z výroční zprávy o hospodaření jednotlivých vysokých škol, z tabulky č. 2.1.2 Dotace a příspěvky z kapitoly MŠMT, dotace z ostatních kapitol státního rozpočtu a další zdroje.

⁵⁸ Data vychází z výroční zprávy o hospodaření jednotlivých vysokých škol, z tabulky č. 2.1.2 Dotace a příspěvky z kapitoly MŠMT, dotace z ostatních kapitol státního rozpočtu a další zdroje.

Tabulka 13 - Výsledky hodnocení výkonnostně-efektivnostního parametru

Zkratka školy	Rok 2006, v tis. Kč		Počet studentů ⁵⁹	Výkonnostně-efektivnostní parametr
	Výzkum a vývoj celkem	Celkem dotace a příspěvky z kapitoly MŠMT, dotace z ostatních kapitol státního rozpočtu a další zdroje		
JAMU	1 618,00 Kč	147 451,00 Kč	599	243,46
AMU	26 904,27 Kč	312 299,28 Kč	1230	232,03
AVU	3 388,00 Kč	62 338,00 Kč	268	219,96
VSUP	141,00 Kč	98 398,00 Kč	450	218,35
VFU	75 567,00 Kč	398 844,00 Kč	2552	126,68
VSCHT	350 552,34 Kč	793 312,69 Kč	3973	111,44
MENDELU	168 021,00 Kč	886 569,00 Kč	8769	81,94
VUT	463 265,00 Kč	2 092 916,00 Kč	20736	78,59
VSB-TU	151 338,00 Kč	1 805 494,00 Kč	21451	77,11
CVUT	1 007 636,00 Kč	2 750 648,00 Kč	22747	76,63
CUNI	1 759 957,00 Kč	5 121 675,00 Kč	46101	72,92
JCU	203 060,29 Kč	847 125,52 Kč	9984	64,51
UPCE	157 410,00 Kč	707 954,00 Kč	8567	64,26
MUNI	781 968,00 Kč	2 808 177,00 Kč	32483	62,38
CZU	142 358,00 Kč	1 107 941,00 Kč	15650	61,70
UPOL	412 347,00 Kč	1 565 477,00 Kč	18887	61,05
UTB	73 068,11 Kč	661 331,32 Kč	9906	59,38
OSU	63 398,00 Kč	566 550,00 Kč	8485	59,30
ZCU *	215 182,71 Kč	1 190 908,90 Kč	16797	58,09
TUL	140 304,00 Kč	604 648,00 Kč	8178	56,78
UJEP	14 923,10 Kč	479 278,59 Kč	9106	50,99
SLU	23 504,00 Kč	297 907,58 Kč	5524	49,67
UHK	2 980,00 Kč	362 341,00 Kč	7303	49,21
VSP	0 Kč	52 796,00 Kč	1104	47,82
VSE	92 109,00 Kč	828 614,00 Kč	16012	46,00
VSTE *	0 Kč	5 195,00 Kč	324	16,03

* Data z roku 2007

Data jsou seřazena podle výkonnostně-efektivnostního parametru sestupně.

Výkonnostně-efektivnostní parametr představuje míru vázanosti finančních prostředků na jednoho studenta. Situace, která je považována za výraz naplnění hospodárnosti, je ta kdy se na jednoho studenta váže co nejméně finančních prostředků. Samozřejmě se nejedná o situaci, kdy by na jednoho studenta plynulo tak málo finančních prostředků, že by to mělo vliv na kvalitu jeho vzdělávání. To by negovalo druhou stránku efektivnosti - účelnost.

Jak lze vidět, nejvyšší hodnoty tohoto parametru vychází v případě prvních 6 veřejných vysokých škol. Naopak výrazně nejnižších hodnot oproti ostatním, dosahuje právě Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích. V jejím případě je nízká hodnota

⁵⁹ Výroční zpráva o stavu vysokého školství za rok 2006 a 2007. [online]. [2009-04-10]. c2006. Dostupné z [www: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyrocní-zpravy-1>](http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyrocní-zpravy-1).

výsledku způsobena velmi nízkým množstvím získaných finančních prostředků v porovnání s ostatními vysokými školami. Vzhledem ke stanoveným normativům na jednoho studenta a koeficientům ekonomické náročnosti, tato vysoká škola nespĺňuje ani základní částku normativu na jednoho studenta, která činí 34.325 Kč.

S rozložením koeficientů ekonomické náročnosti, kterými se násobí základní normativ, na jednotlivých školách, jsou spojeny průměrné finanční prostředky, které jsou zobrazeny v předchozí tabulce. Tzn., pokud bude škola mít velké množství studentů, kteří spadají pod vysoký koeficient ekonomické náročnosti, pak prostředky, které budou vázány na jednoho studenta průměrně, budou vyšší než u školy, která má studenty, s nimiž je spojen nízký koeficient ekonomické náročnosti.

Naopak školy, které zde dosahují velmi vysokých výsledků v oblasti vzdělávací činnosti, v předchozí tabulce týkající se podílu na výzkumu a vývoji dosahují nižších hodnot. Dokonce Janáčkova akademie múzických umění v Brně, která zde zaujímá první místo, co do vzdělávací činnosti, poskytuje pouze 1,10 % ze svých celkových svěřených prostředků na výzkum a vývoj. Je zřejmé, že musí být brán v úvahu charakter akreditovaných studijních programů, které jsou příslušnou univerzitou realizovány. Nicméně lze vysledovat, že existuje určitá vazba (nepřímá úměra) mezi tím, kolik peněz jednotlivé školy ze svého rozpočtu poskytují na výzkum a vývoj a výkonnostně-efektivnostním parametrem vzdělávací činnosti.

7 Závěr

Vzdělání, vzdělávání, znalostní společnost, lidský kapitál a další pojmy jsou v dnešní době stále diskutovanějším tématem. Není pochyb, že každý stát má zájem na vysoké úrovni systému vzdělání, neboť je jeho vizitkou. Investice do vzdělání je středem zájmu všech občanů a rozhodně patří mezi ty nejefektivnější. Současně je v zájmu celé společnosti zajistit kvalitní a efektivní vzdělávání, neboť vzdělaní lidé jsou důležitým předpokladem pro hospodářský růst a ekonomickou prosperitu na všech úrovních, národních i mezinárodních. V České republice o aktuálnosti tématu svědčí právě připravovaná reforma terciárního vzdělávání, která je avizovaná i v rámci tzv. Bílé knihy terciárního vzdělávání, která má své zastánce i odpůrce.

Vysoká úroveň vzdělání je spojena s pojmem lidský kapitál a investicemi do tohoto druhu kapitálu. Tyto investice nelze srovnávat s běžnými investicemi do kapitálu, jelikož jejich návratnost je mnohem delší. Ovšem jak již bylo řečeno, se vzděláním není spjat pouze blahobyt jedince, ale celé společnosti. Výnosnost těchto investic je obtížně měřitelná, ovšem je zřejmé, že lidé s vyšším vzděláním dosahují ve většině případů vyšších příjmů, než lidé s nižšími příjmy. Zároveň vyšší vzdělání bývá determinantem snadnějšího hledání práce a menší fluktuace pracovníků.

Česká republika se musela po roce 1989 vyrovnat s mnoha změnami a zásadními výzvami. Zůstaly však určité nedořešené problémy, na kterých se snaží neustále pracovat. Jedním z významných kroků k rozvoji českého vysokého školství, bylo přijetí Boloňské deklarace, čímž se Česká republika zapojila do procesu vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání i Evropského výzkumného prostoru.

Cílem této diplomové práce bylo zhodnotit finanční zdraví a výkonnost 26 veřejných vysokých škol v ČR, jinak řečeno, jak efektivně jsou schopny tyto školy hospodařit se svěřenými finančními prostředky.

Z analýzy ukazatele likvidity vychází, že ani jedna z 26 zkoumaných vysokých škol nemá výsledek roven stanovené referenční hodnotě „1“, která by pro ně znamenala rovnovážný stav. Všechny subjekty ve zkoumaném vzorku překračují tuto hodnotu a některé vysoké školy dokonce několikanásobně. Tato situace, kdy veřejné vysoké školy mají vysoký index likvidity, není hodnocena jako negativní. Jedná se však o určitý projev neefektivnosti ve využívání finančních prostředků, kdy tyto prostředky nejsou dostatečně využity v procesu dalšího zhodnocování. V případě veřejných vysokých škol je však tato situace ovlivněna

způsobem financování, kdy držení určitého většího obnosu finančních prostředků představuje rezervu pro nepředvídané situace.

Veřejné vysoké školy, které se nejvíce blíží rovnovážnému stavu, tedy hodnotě „1“, jsou Mendelova zemědělská a lesnická univerzita s hodnotou 1,38 a Slezská univerzita v Opavě s hodnotou 1,41. Univerzita, která se nejvíce vzdaluje stanovené optimální hodnotě je Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem s hodnotou 4,30.

Co se týče analýzy dílčího ukazatele aktivity, všechny veřejné vysoké školy se nachází pod požadovanou hranicí hodnoty „1“. Tato situace je dána specifiky veřejných vysokých škol, odlišným řízením pohledávek a závazků a toku hotovosti v těchto organizacích. Škola, která se nejvíce blíží hodnotě „1“ je Veterinární a farmaceutická univerzita Brno s hodnotou ukazatele aktivity 0,86. Naopak nejnižších hodnot dosahuje Janáčkova akademie múzických umění v Brně s hodnotou 0,02 a Ostravská univerzita v Ostravě s hodnotou 0,03. Lze tedy říci, že odchylka od stanovené referenční hodnoty je poměrně vysoká.

Ukazatel autarkie vykazuje nejspíše nejvíc vyrovnané hodnoty ze všech ukazatelů. Celkem 11 zkoumaných subjektů má výslednou hodnotu rovné optimální hodnotě „1“. Dalších 12 subjektů tuto hodnotu mírně překračuje, přičemž nejvyšší hodnotou je hodnota 1,04 v případě České zemědělské univerzity v Praze. Pouze 3 veřejné vysoké školy jsou pod hranicí vyváženého stavu, přičemž nejnižší hodnoty dosahuje Vysoká škola chemicko-technologická s hodnotou 0,96. V případě těchto škol není možné plně financovat náklady na hlavní činnost výnosy z této činnosti. Jak již tedy bylo řečeno, hodnoty tohoto ukazatele jsou velmi vyrovnané, s maximální odchylkou \mp 0,04 bodů. Většina veřejných vysokých škol je tedy schopna dostatečně pokrýt náklady na hlavní činnost výnosy z této činnosti. Zároveň by však téměř polovina zkoumaných subjektů, mohla tyto výnosy využít výhodnějším způsobem.

V případě ukazatele výkonnosti všech 26 veřejných vysokých škol přesahuje optimální hodnotu „1“. Nejbližší této hodnotě je Vysoká škola uměleckoprůmyslová s hodnotou ukazatele 1,08. Naopak škola s nejvyšší odchylkou je Technická univerzita v Liberci s hodnotou 1,47. Z výsledků tohoto ukazatele vyplývá, že přidaná hodnota přesahuje úroveň osobních nákladů a odpisů u všech zkoumaných subjektů.

Výsledky výnosového variátoru jsou poměrně různorodé. Celkem čtyři veřejné vysoké školy mají výsledek na úrovni referenční hodnoty „1“, což znamená, že se nachází v situaci, kdy celkové výnosy a celkové náklady jsou v rovnovážném stavu. Osm vysokých škol tuto hodnotu překračuje, přičemž nejvyšší hodnoty dosahuje Masarykova univerzita s hodnotou 1,35. Tyto školy se nachází v pozitivně hodnocené situaci, jelikož jejich celkové výnosy

rostou rychleji, než celkové náklady. Ostatní zkoumané vysoké školy jsou pod hranicí optimální hodnoty a dokonce dvě z nich se dosahují záporných hodnot. Těmito dvěma zmiňovanými školami, které se nachází ve velmi nepříznivé situaci, vzhledem k tomu, že jejich celkové náklady rostou a zároveň celkové výnosy klesají, jsou Slezská univerzita v Opavě s hodnotou -0,42 a Vysoká škola ekonomická v Praze s hodnotou výnosového variátoru -0,65. V případě tohoto ukazatele, tedy rozhodně nelze hovořit o vyrovnaných výsledcích.

Ukazatel rentability podle modelu BAMF 2007 se šesti ukazateli bylo možné počítat pouze v případě osmi veřejných vysokých škol, vzhledem k tomu, že podmínkou k výpočtu bylo, aby zkoumané subjekty vykazovaly ztrátu z hlavní činnosti, která je následně kryta ziskem z doplňkové činnosti. Ztráta z hlavní činnosti byla evidována v případě osmi veřejných vysokých škol. Všechny zkoumané vysoké školy překračují referenční hodnotu „1“. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze se nejvíce blíží referenční hodnotě „1“ s hodnotou ukazatele rentability 2,28. Výjimkou je zde Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, která dosahuje extrémní hodnoty tohoto ukazatele, a to 87919,00, což je dáno obrovským nepoměrem, mezi velmi nízkou ztrátou z hlavní činnosti a vysokým ziskem z doplňkové činnosti, který tuto ztrátu mnohonásobně pokrývá.

Z důvodu nemožnosti srovnání všech 26 veřejných vysokých škol v případě ukazatele rentability, byly vytvořeny dva modely, a to model BAMF 2007 bez ukazatele Rz a model BAMF 2007 s ukazatelem Rz. První model, je považován v této práci za stěžejní, neboť všechna data jsou srovnatelná. Na druhý model obsahující ukazatel Rz je pohlíženo jako na doplňkový.

Z výsledků modelu BAMF 2007 bez ukazatele Rz je patrné, že stanovené referenční hodnoty nedosáhla žádná z 26 veřejných vysokých škol. 24 vysokých škol tuto optimální hodnotu překračuje a 2 vysoké školy se pohybují pod hranicí této hodnoty.

Školy, které vykazovaly nejvyšších hodnot, mezi nimiž je například Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, či Akademie múzických umění v Praze a dalších 15 vysokých škol, jsou hodnoceny jako finančně zdravé, ovšem s určitým stupněm neefektivnosti v hospodaření se svými prostředky. Tyto hodnoty jsou do jisté míry ovlivněny vysokými hodnotami dílčího ukazatele likvidity, jelikož všechny tyto školy mají vysokou hodnotu ukazatele likvidity, což svědčí o neefektivnosti ve vázání peněžních prostředků.

Školy, které jsou v rámci výpočtů modelu BAMF 2007 bez ukazatele Rz pod úrovní referenční hodnoty „1“, tedy Slezská univerzita v Opavě s hodnotou 0,65 a Vysoká škola

ekonomická v Praze s hodnotou 0,86 nemohou být podle něj hodnoceny jako finančně zdravé. Jejich celkový výsledek je ovlivněn velmi nízkými hodnotami dílčího ukazatele výnosového variátoru, kde obě tyto vysoké školy dosahují záporných hodnot, zatímco v ostatních ukazatelích dosahují dobrých i velmi dobrých hodnot. Ovšem v rámci výpočtů modelu BAMF 2007 s ukazatelem Rz se tyto dvě vysoké školy dostávají nad referenční hodnotu „1“. Slezská univerzita v Opavě dokonce dosahuje výsledku, který spadá do stanoveného intervalu hodnot, které jsou hodnoceny jako nejlépe hospodařící vysoké školy, tudíž je možné ji považovat za finančně zdravou. Vysoká škola ekonomická v Praze se poněkud odchyluje od optimální hodnoty „1“, ovšem v pozitivním smyslu, jelikož dosahuje hodnoty 1,26, čímž patří k většině veřejných vysokých škol v ČR - tedy ty vysoké školy, které jsou hodnoceny jako finančně zdravé, ovšem s jistými prvky neefektivnosti.

Vysoké školy, kterou jsou podle parametrů modelu BAMF 2007 hodnoceny jako finančně zdravé a efektivní, je skupina sedmi vysokých škol, která se od referenční hranice pohybuje maximálně do odchylky +0,05 bodů.

Celkově však lze konstatovat, že výsledky hodnocení bonity veřejných vysokých škol v České republice vyznívá velmi pozitivně, i přesto, že nebyla potvrzena stanovená hypotéza, že všechny české vysoké školy mají požadovanou bonitu a odchylka od referenční hodnoty nepřesahuje 5 procentních bodů. Tato problematika by mohla být předmětem dalšího zkoumání. Zároveň nebyla potvrzena ani hypotéza, že veřejné vysoké školy, nebudou dosahovat ztráty z hlavní činnosti, jelikož jak již bylo řečeno, devět vysokých škol, vykazovalo v roce 2006 ztrátu z hlavní činnosti.

Co se týče hodnocení výkonnosti vysokých škol, kdy byly porovnávány finanční prostředky vynaložené na oblasti výzkumu a vývoje u jednotlivých vysokých škol, zároveň s hodnocením výkonnostně-efektivnostnímu parametru, jehož podstatou bylo zjistit, jaký podíl celkových finančních prostředků, kterými veřejné vysoké školy disponují, kromě prostředků, poskytnutých na oblast výzkumu a vývoje, je vázán na jednoho studenta.

V množství prostředků, které plynou na oblast výzkumu a vývoje se jednotlivé české vysoké školy diametrálně liší. V případě dvou vysokých škol, byly dokonce v roce 2006 výdaje na tuto oblast nulové. Nejvyšší podíl svých prostředků, poskytuje na výzkum a vývoj Vysoká škola chemicko-technologická, u níž podíl těchto prostředků na celkových finančních prostředcích činí 44,19 %. Odlišnost v tomto ohledu je však také dána zaměřením dané vysoké školy, přičemž některé vysoké školy, mají větší potenciál k vytváření výzkumného zázemí. Zároveň realizace výzkumné a vývojové činnosti se u jednotlivých fakult může velmi

lišit, co do finanční náročnosti. Tudíž je velmi důležité, jaké rozložení fakult mají jednotlivé vysoké školy.

Co se týče výkonnostně-efektivnostního parametru, zde bylo opět dosaženo velmi různorodých výsledků. Jako žádoucí situace je považován stav, kdy je na jednoho studenta vázáno co nejméně finančních studentů, samozřejmě se zřetelem na udržení dostatečné úrovně kvality vzdělání. Nejnižší hodnoty dosahuje Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, jejíž výsledek je však ovlivněn velmi nízkým množstvím disponibilních finančních prostředků v porovnání s ostatními vysokými školami. Hodnota tohoto ukazatele zde nedosahuje ani základní částky normativu na jednoho studenta.

Výdaje, které plynou na jednoho studenta, jsou ovlivněny typem studijních programů, které daná vysoká škola nabízí, vzhledem ke koeficientům ekonomické náročnosti, jimiž se daný normativ násobí. Větší množství finančních prostředků plyne do studijních programů, které mají drahý provoz, drahé vybavení (chemické, farmaceutické, technické, ...). Na druhou stranu, umělecky zaměřené školy, nemají tak vysoký koeficient ekonomické náročnosti, zato však v jejich případě neplyne tolik finančních prostředků do oblasti výzkumu a vývoje. Proto tyto školy zaujímají v hodnocení výkonnostně-efektivnostního parametru první místa. Hned za nimi následují školy zaměřené na technické a farmaceutické obory.

Nelze však potvrdit hypotézu, že veřejné vysoké školy, které mají nižší odchylku od referenční hodnoty finančního zdraví, mají vysokou finanční výkonnost, či vyrovnanější podíl finančních prostředků vázaných na obě základní činnosti - vzdělávací a výzkumnou.

8 Použitá literatura a zdroje

1. Becker, S. G.: Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis with Special References. 3. vydání, London: The University of Chicago Press, 1993.
2. Commission of the Euroean Communities: Commission Staff Working Paper. Building the Knowledge Society: Social and Human Capital Interactions, Brussels, 2003.
3. Hamerníková, B., Kubátová, K.: Veřejné finance. Praha: Eurolex Bohemia, 1999.
4. Hamerníková, B., Maaytová, A. a kol.: Veřejné finance. Praha: ASPI a.s., 2007.
5. Kameníček, J.: Lidský kapitál. Úvod do ekonomie chování. Praha: Karolinum, 2003.
6. Kleňhová, M., Šťastnová, P., Cibulková, P.: Ukazatele hodnotící přístup, účast a výstupy z terciárního vzdělávání, aneb, Kolik vlastně máme studentů - hodně nebo málo?: Analýza. Praha: Tauris, 2007.
7. Kraftová, I.: Efektivnost veřejného sektoru regionu na mikroúrovni: modifikovaný model BAMF in 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS. Košice: Technical University of Košice, 2007.
8. Kraftová, I.: Finanční analýza municipální firmy. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002.
9. MŠMT: Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2007: Na startu školské reformy. Díl 1.: Vzdělávání v roce 2007 v datech. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2008.
10. OECD: České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2007. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2007.
11. OECD: České školství v mezinárodním srovnání. Vybrané ukazatele publikace OECD Education at a Glance 2008. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 2008.
12. Průcha, J.: Vzdělávání a školství ve světě. Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systému. Praha: Portál, s.r.o., 1999.
13. Růčková, P.: Finanční analýzy, metody, ukazatele, využití v praxi. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007.

14. Samuelson, P. A, Nordhaus, W. D.: *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991.
15. Sedláček, J.: *Účetní data v rukou manažera. Finanční analýza v řízení firmy*. 1. vydání. Brno: Computer Press. 1999.
16. Strecková, Y.: *Teorie veřejného sektoru*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.
17. Šebková H.: *Tertiary education in the Czech Republic : country background report for OECD. Thematic review of tertiary education*. Prague: Centre for Higher Education Studies, 2006.
18. Výroční zprávy o hospodaření všech 26 veřejných vysokých škol dostupné z internetových stránek těchto škol.

Zákony a právní předpisy:

19. Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákona (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů
20. Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
23. Vyhláška č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví.

Internetové zdroje:

24. Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol pro rok 2009. [online]. [cit. 2009-01-27]. c2006. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/aktualizace-dlouhodobeho-zameru-vzdelavaci-a-vedecke-vyzkumne-vyvojove-umelecke-a-dalsi-tvurci-cinnosti-pro-oblast-vysokych-skol-pro-rok-2009-vyhlaseni-rozvojovych-programu-pro-rok-2009>>

25. Bílá kniha terciárního vzdělávání – První verze určená k veřejné diskusi. [online]. [2009-01-06]. c2006. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/prvni-verze-bile-knihy-terciarniho-vzdelavani-jde-do-verejne-diskuse>>
26. Bílá kniha terciárního vzdělávání. [online]. [cit. 2009-01-15]. c2006. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/bila-kniha>>
27. Boloňský proces. Vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. [online]. [2009-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.bologna.msmt.cz/>>
28. Centrum pro studium vysokého školství. Boloňský proces: Bergenské komuniké, květen 2005. [online]. [2009-03-12]. Dostupné z www: <<http://www.bologna.msmt.cz/files/KomunikeBergenEN.pdf>>
29. Centrum pro studium vysokého školství. Boloňský proces: Boloňská deklarace. [online]. [2009-03-12]. Dostupné z www: <http://www.csvs.cz/dokumenty/bolonsky_proces/BOLOGNA_DECLAR_cz.pdf>
30. Evropský výzkumný prostor: Proč Evropská unie podporuje výzkum?[online]. [2009-03-12]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/research/leaflets/enlargement/page_54_cs.html>
31. Hausenblas, O.: Kolik máme lidského kapitálu? [online]. [cit. 2009-02-05]. Dostupné z www: <<http://www.blisty.cz/files/isarc/9808/19980812c.html>>
32. Holý, R.: OECD - Lidský kapitál. Důležité je vědět! [online]. [cit. 2009-02-08]. Dostupné z www: <http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/oecd_lidsky_kapital_dulezite_je_vedet.html>
33. MŠMT: Reakce MŠMT na Hradecké prohlášení. [online]. [2009-02-26]. c2006. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/reakce-msmt-na-hradecke-prohlaseni> >
34. OECD: Czech Republic. [online]. [2009-02-25]. Dostupné z www: <http://www.oecd.org/country/0,3377,en_33873108_33873293_1_1_1_1_1,00.html >

35. ProVzdělanost.cz: Hradecké prohlášení. [online]. [2009-02-26]. c2008. Dostupné z www: <<http://www.provzdelanost.cz/index.php?page=prohlaseni.html> >
36. Přehled soukromých vysokých škol. [online]. [cit. 2009-01-02]. c2006. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol>>
37. Strategie rozvoje terciárního vzdělávání (2000 – 2005). [online]. [2009-03-10]. Dostupné z www: <<http://www.radavs.cz/prilohy/0strategi.doc>>
38. Technologické centrum AV ČR: Závěrečná zpráva projektu 8/05-2-2/05 Posouzení priorit a formulace doporučení pro tvorbu implementačních opatření v oblasti podpory rozvoje znalostní ekonomiky pro přípravu národních programových dokumentů ČR na období 2007-2013. [online]. [2009-03-12]. c2003-2007. Dostupné z www: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/evaluace/znalostni-ekonomika-posouzeni-priorit-doporuceni-a-navrhy-pro-obdobi-2007-13>>

Příloha 1 - Přehled veřejných, státních a soukromých vysokých škol v ČR

1. Veřejné vysoké školy v ČR:

- Univerzita Karlova v Praze
- Univerzita Palackého v Olomouci
- České vysoké učení technické v Praze
- Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
- Akademie výtvarných umění v Praze
- Vysoké učení technické v Brně
- Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
- Masarykova univerzita
- Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
- Akademie múzických umění v Praze
- Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
- Janáčkova akademie múzických umění v Brně
- Univerzita Pardubice
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
- Česká zemědělská univerzita v Praze
- Technická univerzita v Liberci
- Vysoká škola ekonomická v Praze
- Univerzita Hradec Králové
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
- Ostravská univerzita v Ostravě
- Slezská univerzita v Opavě
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
- Západočeská univerzita v Plzni
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
- Vysoká škola polytechnická Jihlava
- Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích

2. Státní vysoké školy v ČR

- Univerzita obrany v Brně
- Policejní akademie České republiky v Praze

Zdroj: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/jmenny-seznam-verejnych-vysokych-skol>

3. Soukromé vysoké školy v ČR:

- Bankovní institut vysoká škola, a.s. - Praha
- Evropský polytechnický institut, s.r.o. - Kunovice
- Vysoká škola hotelová v Praze 8, s.r.o.
- Vysoká škola finanční a správní, o.p.s. - Praha
- Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s.
- Vysoká škola podnikání, a.s. - Ostrava
- ŠKODA AUTO a.s. Vysoká škola - Mladá Boleslav
- Literární akademie (Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého), s.r.o. - Praha
- Vysoká škola cestovního ruchu, hotelnictví a lázeňství, s.r.o. - Praha
- Soukromá vysoká škola ekonomických studií, s.r.o. - Praha
- Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s.
- Akademie STING, o.p.s. - Brno
- Metropolitní univerzita v Praze, o.p.s.
- Univerzita Jana Amose Komenského Praha, s.r.o.
- Vysoká škola Karla Engliš v Brně, a.s.
- Anglo-americká vysoká škola, o.p.s. - Praha
- Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s.r.o. - Praha
- Vysoká škola aplikovaného práva, s.r.o. - Praha
- Vysoká škola ekonomie a managementu, o.p.s. - Ústí nad Labem
- University of New York in Prague, s.r.o.
- Vysoká škola manažerské informatiky a ekonomiky, a.s. - Praha
- Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s.
- Středočeský vysokoškolský institut, s.r.o. - Kladno
- Mezinárodní baptistický teologický seminář Evropské baptistické federace, o.p.s. - Praha
- Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.
- Academia Rerum Civilium - Vysoká škola politických a společenských věd, s.r.o. - Kolín
- Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. - České Budějovice
- Rašínova vysoká škola s.r.o. - Brno
- Vysoká škola regionálního rozvoje, s.r.o. - Praha
- Filmová akademi Miroslava Ondříčka v Písku, o.p.s.
- Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, s.r.o. - Praha

- NEWTON College, a.s. - Brno
- Vysoká škola logistiky, o.p.s. - Přerov
- Vysoká škola zdravotnická, o.p.s. - Praha
- B.I.B.S., a.s. Brno International Business School
- Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, s.r.o.
- Moravská vysoká škola Olomouc, o.p.s.
- Vysoká škola obchodní a hotelová, s.r.o. - Brno
- CEVRO Institut, o.p.s. - Praha
- Unicorn College s.r.o. - Praha
- Vysoká škola aplikovaných ekonomických studií v Českých Budějovicích, s.r.o.
- Vysoká škola realitní - Institut Franka Dysona s.r.o.
- Vysoká škola sociálně-správní, Institut celoživotního vzdělávání Havířov, o.p.s.
- Vysoká škola cestovního ruchu a teritoriálních studií v Praze, spol. s r.o.
- AKCENT College, s.r.o. - Praha

Zdroj: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prehled-verejnych-soukromych-skol>

Příloha 2 - Zařazení vzdělávacích programů v ČR do mezinárodní standardní klasifikace

(podle stavu k 20.3.2006)

Úroveň vzdělávání (typ a druh školy, která je poskytuje)	Úroveň ISCED97			Poznámka
	enrolments ¹⁾	graduates ²⁾		
program část programu v jedné úrovni		program ukončený ³⁾	program neukončený ⁴⁾	
mateřská škola	0			
přípravný stupeň základní školy speciální	0			
přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním	0			
základní škola speciální bez dvou posledních ročníků	1	2C		
základní škola praktická 1. stupeň	1	2B		
základní škola (bez základní školy praktické a základní školy speciální) 1. stupeň	1	2A		
základní škola speciální poslední dva ročníky	2C	2C		
základní škola praktická 2. stupeň	2B	2B		
základní škola (bez základní školy praktické a základní školy speciální) 2. stupeň	2A	2A	2B	
obory gymnázií 6leté 1.–2. ročník	2A	3A		vyšší roč. 3A
obory gymnázií 8leté 1.–4. ročník	2A	3A		vyšší roč. 3A
konzervatoře: obor tanec (8letý) 1.–4. ročník	2A	5B		vyšší roč. 3B
kurzy pro získání základů vzdělání	2C	2C		
kurzy pro získání základního vzdělání	2A	2A		
obory praktická škola 1letá, 2letá	2C	2C		
obory praktická škola 3letá	3C	3C		
integrováný 1. ročník	3			
obory gymnázií 4–5leté	3A	3A		
obory gymnázií 6leté 3.–6. ročník	3A	3A		nižší ročníky 2A
obory gymnázií 8leté 5.–8. ročník	3A	3A		nižší ročníky 2A
obory středního vzdělávání ukončené maturitní zkouškou (bývalé obory SOŠ a SOU)	3A	3A		
konzervatoř: obor tanec (8letý) 5.–6. ročník	3B	5B		poslední 2 ročníky 5B
konzervatoř: 6leté obory 1.–4. ročník	3B	5B		poslední 2 ročníky 5B
konzervatoř: 7leté obory 1.–5. ročník	3B	5B		poslední 2 ročníky 5B
obory středního vzdělávání	3C	3C		
obory středního vzdělávání s výučním listem	3C	3C		
studium jednotlivých předmětů na střední škole	3C	3C		
rekvali~ kační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou	3C	3C		
nástavbové studium	4A	4A		
zkrácené vzdělávání v oborech ukončených maturitní zkouškou	4A	4A		
pomaturitní studium na školách s právem státní jazykové zkoušky	4A	4A		
zkrácené vzdělávání v oborech ukončených výučním listem	4C	4C		
rekvali~ kační kurzy na škole vyžadující předchozí vzdělání na střední škole (učební obory)	4C	4C		
rekvali~ kační kurzy v délce od 6 měsíců do 2 let pro absolventy SŠ	4C			
vyšší odborná škola	5B	5B		
konzervatoř poslední dva ročníky	5B	5B		

Úroveň vzdělávání (typ a druh školy, která je poskytuje)	Úroveň ISCED97			Poznámka
	enrolments ¹⁾	graduates ²⁾		
		program ukončený ³⁾	program neukončený ⁴⁾	
program část programu v jedné úrovni				
vysoké školy – bakalářské studijní programy	5A – medium / first st.	5A – first st.		5)
vysoké školy – magisterské studijní programy 4leté	5A – medium / first st.	5A		
vysoké školy – magisterské studijní programy v délce 5–6 let, včetně udělení akademického titulu	5A – long / first st.	5A		
vysoké školy – magisterské studijní programy navazující (na bakalářské studium)	5A – second st.	5A		
vzdělávání absolventů středních škol organizované vysokou školou (nesměřující k udělení titulu) ⁶⁾	4A	4A		
další vzdělávání pro absolventy bakalářských studijních programů nebo VOŠ (nesměřující k udělení titulu) – rozšiřující vzdělání	5B	5B		
další vzdělávání pro absolventy magisterských studijních programů nebo VOŠ (nesměřující k udělení titulu) – rozšiřující vzdělání	5A	5A		
doktorský studijní program ukončený titulem Ph.D.	6	6		

Komentáře:

- 1) Děti, žáci, studenti na dané úrovni vzdělávání (enrolment).
- 2) Graduates – absolventi. Žáci, kteří dokončili danou úroveň programu. Nemusí být absolventy programu jako celku.
- 3) Cílový stupeň vzdělání absolventů programu.
- 4) Stupeň vzdělání absolventů u nedokončeného programu.
- 5) Studium koncipované jako 1. stupeň vysokoškolského studia, po jeho ukončení je možno pokračovat v magisterských studijních programech.
- 6) Studium organizované pro absolventy středních škol na vysokých školách (rekvalifikační kurzy, nulté ročníky).

ISCED 0 = Preprimární vzdělávání

ISCED 1 = Primární vzdělávání

ISCED 2 = Nižší sekundární vzdělávání

ISCED 5 = Terciární vzdělávání

Zdroj: ÚIV, OECD